

Қазақстан Республикасының
Қазақстан Республикасының
Ұлттық Банкі

Инфляцияға шолу
2009 жылғы 2-тоқсан

Мазмұны

Мазмұны	2
Негізгі терминдер және ұғымдар	3
Графиктердің және кестелердің тізбесі.....	5
Резюме	7
2009 жылғы 2-тоқсанға инфляция болжамын бағалау	7
2009 жылға инфляция болжамы.....	8
1. Инфляциялық үдерістер	10
1.1. Тұтыну бағалары	10
1.2. Базалық инфляция.....	11
1.3. Экономиканың нақты секторындағы бағалар	13
1.3.1. Өнеркәсіп өндірісіндегі бағалар	13
1.3.2. Ауыл шаруашылығындағы бағалар	14
1.3.3. Кәсіпорындардың мониторингі	14
2. Инфляция факторлары.....	17
2.1. Жиынтық сұраныс	17
2.1.1. Жеке тұтыну және инвестициялық сұраныс.....	17
2.1.2. Мемлекеттік тұтыну	19
2.1.3. Сыртқы сектор	20
2.2. Өндіріс	26
2.3. Еңбек нарығы	27
2.3.1. Жұмыспен қамту және жұмыссыздық	27
2.3.2. Жалақы және өнімділік.....	28
3. Ақша ұсынысы	30
3.1. Ақша агрегаттары.....	30
3.1.1. Ақша базасы.....	30
3.1.2. Ақша массасы.....	31
3.2. Қаржы нарығы	33
3.2.1. Резиденттердің депозиттері	33
3.2.2. Экономикаға кредиттер.....	34
3.2.3. Банктердің активтері және міндеттемелері	36
3.2.4. Қаржы нарығындағы ставкалар	39
4. Ақша-кредит саясатының құралдары және операциялары.....	42
4.1. Ішкі валюта нарығындағы үстемдіктер	44
4.2. Ең төменгі резервтік талаптар.....	44
4.3. Ашық нарықтағы операциялар	45

Негізгі терминдер және ұғымдар

3-бөлім бойынша. Инфляциялық үдерістер

Инфляция Қазақстан Республикасында Астана және Алматы қалаларында, барлық облыс орталықтарында және қалалар мен аудан орталықтарының таңдаулы топтары бойынша халықтың жеке тұтынуы үшін сатып алынатын тауарлардың және қызмет көрсетулердің бағаларының жалпы деңгейінің өзгеруін сипаттайтын тұтыну бағасы индексі (ТБИ) негізінде есептеледі. Инфляцияны есептеуге арналған тұтыну қоржыны үй шаруашылығы шығыстарының құрылымын көрсетеді және халық тұтынуында неғұрлым үлестік салмаққа ие болып отырған 508 тауар мен қызмет көрсетуді қамтиды.

Базалық инфляция – жекелеген әкімшілік, жағдайға байланысты және маусымдылық сипаттағы факторлардың ықпалынан бағаның қысқа мерзімді біркелкі емес өзгеруін болдырмайтын инфляция.

2004 жылдан бастап Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі мынадай әр түрлі 5 әдістеме бойынша базалық инфляцияны есептеуді жүзеге асырады:

- 1-ші базалық инфляция: көкөніс, жеміс-жидек, бензин және көмір бағасының өсуін есепке алмағандағы инфляция;
- 2-ші базалық инфляция: көкөніс, жеміс-жидек, реттелетін қызмет көрсету және энергия ресурстары бағасының өсуін есепке алмағандағы инфляция;
- 3-ші базалық инфляция: 5 ең жоғары және 5 ең төмен баға өсімдерін есепке алмағандағы инфляция;
- 4-ші базалық инфляция: trimmed mean;
- 5-ші базалық инфляция: median CPI.

2002 жылдан бастап Ұлттық Банк жүргізетін **Кәсіпорындар мониторингі** шеңберінде нақты сектор кәсіпорындарының инфляциялық күтулерін зерттеу жүзеге асырылуда. Бұл зерттеу пікіртерім жүргізілген кәсіпорындар басшыларының кәсіпорындардың өндірістік қызметіне қатысты бағаларымен, оның ішінде өткен және алдағы тоқсандағы дайын өнімге және өндірісте пайдаланылатын шикізат пен материалдарға сұраныс және бағаға қатысты сапалық бағаларымен («көтеріледі», «төмендейді», «өзгеріссіз қалады») сипатталады.

Диффузиялық индекс «көтеріледі» деген жауаптар мен «өзгеріссіз» деген жауаптардың жартысының жиынтығы ретінде шығарылады. Бұл индекс қаралып отырған көрсеткіштің өзгеріс динамикасын сипаттайтын жинақталған индикатор болып табылады. Бұл ретте индекстің 50-ден жоғары мәні көрсеткіштің оң өзгерісін, 50-ден төмен мәні теріс өзгерісін білдіреді.

4-бөлім бойынша. Инфляция факторы

Бюджетке **түсімдерге** кірістер (салық түсімдері, салықтық емес түсімдер, негізгі капиталды сатудан түскен түсімдер), бюджеттік кредиттерді өтеу, мемлекеттің қаржылық активтерін сатудан түсімдер кіреді.

Бюджеттің **шығыстары** шығындар (ағымдағы және күрделі), бюджеттік кредиттер, қаржылық активтерді сатып алу болып табылады.

5-бөлім бойынша. Ақша ұсынысы

Ақша базасына (резервтік ақша) Ұлттық Банктің кассаларындағы қолма-қол ақшаны қоспағанда, Ұлттық Банк айналысқа шығарған қолма-қол ақша (Ұлттық Банктен тыс қолма-қол ақша), банктердің аударылатын және басқа депозиттері, аударылатын банктік емес қаржылық ұйымдардың депозиттері мен мемлекеттік және

мемлекеттік емес қаржылық емес ұйымдардың Ұлттық Банктегі теңгедегі ағымдағы шоттары кіреді.

Тар ақша базасы банктердің Ұлттық Банктегі басқа депозиттерін есепке алмағандағы ақша базасын білдіреді.

M1 ақша агрегаты айналыстағы қолма-қол ақша сомасы және банктік емес заңды тұлғалардың және халықтың теңгедегі аударылатын депозиттері сомасы ретінде есептеледі.

M2 ақша агрегаты M1 ақша агрегатына плюс теңгедегі басқа депозиттер және банктік емес заңды тұлғалардың және халықтың шетел валютасындағы аударылатын депозиттеріне тең.

Ақша массасы (M3) Ұлттық Банктің және банктердің баланстары шоттарын шоғырландыру негізінде айқындалады. Ол айналыстағы қолма-қол ақшадан және заңды тұлға - резиденттер мен үй шаруашылығы - резиденттердің ұлттық және шетел валютасындағы аударылатын және басқа депозиттерінен тұрады.

Аударылатын депозиттер – барлық депозиттер, бұлар: 1) кез келген уақытта номиналы бойынша айыппұлсыз және шектеусіз ақшаға айналдыруға болатын; 2) чектің, траттаның немесе жиро-тапсырмалардың көмегімен еркін аударылатын; 3) төлемдерді жүзеге асыру үшін кеңінен пайдаланылатын депозиттер. Аударылатын депозиттер тар ақша массасының бір бөлігі болып табылады.

Басқа депозиттерге, негізінен, белгілі бір уақыт кезеңі өткеннен кейін алуға болатын немесе әдеттегі коммерциялық операцияларға пайдалану үшін қолайлылығын азайтатын әр түрлі шектеулері бар және негізінен жинақ ақшасы тетіктеріне қойылатын талаптарға жауап беретін жинақ және мерзімдік депозиттер жатқызылады. Сонымен қатар, басқа депозиттерге сондай-ақ шетел валютасымен көрсетілген аударылмайтын салымдар мен депозиттер кіреді.

KazPrime индикаторы Қазақстанның банкаралық депозиттерінің KazPrime индикаторын қалыптастыру туралы келісімге қатысушы банктерде банкаралық депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасын білдіреді. Әрбір баға белгілеуге Келісімге қатысушылардың бірінің депозитіне ақша тарту және орналастыру ставкасы, сондай-ақ ақша орналастыру және тарту көлемі қосылады. Баға белгілеудің ең төменгі көлемі – 150 млн. теңге. Баға белгілеулер арасындағы ең жоғары спрэд – 100 базистік тармақ (жылдық 1,00%). Жобаны іске қосу сәтінде банкаралық депозиттің жүйеленген мерзімі үш ай болады.

6-бөлімге. Ақша-кредит саясатының құралдары және операциялары

Ұлттық Банктің Қазақстан Қор Биржасындағы (ҚҚБ) валюталық сауда-саттықтарға қатысу коэффициенті Ұлттық Банктің ҚҚБ-дағы сауда-саттықтың нетто-көлеміне нетто-қатысуының арақатынасы (сатып алудан шетел валютасын сатуды шегеріп тастау) ретінде есептеледі.

Ақша нарығындағы Ұлттық Банк операцияларының сальдосы айналыстағы қысқа мерзімді ноталар, банктердің Ұлттық Банктегі депозиттік және корреспонденттік шоттарындағы қалдықтар көлемінің өзгеруі және мемлекеттік бағалы қағаздарды сатып алу және сату бойынша нетто-операциялар сомасы ретінде есептеледі.

Графиктердің және кестелердің тізбесі

Графиктер

- 1-график. 2009 жылғы инфляция фактісі және болжамы
- 2-график. Тоқсандық инфляцияның және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы
- 3-график. Жылдық инфляцияның және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы
- 4-график. Тоқсандық инфляцияның және базалық инфляцияның динамикасы
- 5-график. Жылдық инфляцияның және базалық инфляцияның динамикасы
- 6-график. Өнеркәсіп өнімін өндіруші кәсіпорындар бағалары индексінің динамикасы
- 7-график. Ауыл шаруашылығы өнімі бағалары индексінің динамикасы
- 8-график. Сұраныс пен бағалар өзгерісінің диффузиялық индекстері
- 9-график. Жиынтық сұраныс құрамдас бөліктерінің ЖІӨ өсуіне үлесі
- 10-график. Халықтың шығыстары мен кірістерінің динамикасы
- 11-график. Негізгі капиталға инвестицияларға шығыстардың динамикасы
- 12-график. Мемлекеттік бюджеттің орындалуы
- 13-график. Металдың әлемдік бағасының динамикасы
- 14-график. Мұнайдың (Брент), бидайдың (Канада) әлемдік бағасының динамикасы
- 15-график. Ағымдағы операциялар шотының балансы
- 16-график. Теңгенің нақты айырбас бағамдарының индекстері
- 17-график. Теңгенің АҚШ долларына шаққандағы номиналдық айырбас бағамының динамикасы
- 18-график. Теңгенің еуроға және Ресей рубліне шаққандағы ресми бағамының динамикасы
- 19-график. Нақты жалпы ішкі өнімнің өсуіне экономиканың негізгі саларының үлесі
- 20-график. Экономикалық белсенді халықтың құрылымы
- 21-график. Нақты жұмыссыздық деңгейі
- 22-график. Еңбек өнімділігінің және нақты жалақының динамикасы
- 23-график. Ақша агрегаттарының динамикасы
- 24-график. Ақша мультипликаторының және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы
- 25-график. Экономикаға кредиттер және олар бойынша сыйақы ставкаларының динамикасы
- 26-график. Заңды тұлғаларға берілген кредиттер динамикасы
- 27-график. Халыққа берілген кредиттер динамикасы
- 28-график. Банктер активтерінің динамикасы
- 29-график. Банктер активтерінің құрылымы
- 30-график. Банктер міндеттемелерінің динамикасы
- 31-график. Банктер міндеттемелерінің құрылымы
- 32-график. KazPrime индикаторының динамикасы
- 33-график. РЕПО операциялары бойынша ставкалар динамикасы
- 34-график. Ұлттық Банктің ішкі нарықтағы операцияларының сальдосы
- 35-график. Ұлттық Банк ставкалары дәлізінің шекаралары
- 36-график. Банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттарындағы қалдықтары
- 37-график. Ішкі валюта нарығындағы сауда-саттық көлемі
- 38-график. Ең төменгі резервтік талаптар нормативінің орындалуы
- 39-график. Қысқа мерзімді ноталарды орналастыру көлемі және олар бойынша кірістілік
- 40-график. Айналыстағы қысқа мерзімді ноталар
- 41-график. Ұлттық Банк тартқан депозиттер бойынша сыйақы көлемі және ставкалары
- 42-график. Ұлттық Банктің банктерден тартқан депозиттер бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі

43-график. Ұлттық Банктің қайта қаржыландыру операцияларының көлемі

44-график. Ұлттық Банктің қайта қаржыландыру операциялары бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі

Кестелер

1-кесте. Баға индекстерінің және сауда талаптарының өзгеруі

2-кесте. Ұлттық Банк активтерінің және пассивтерінің өзгеру динамикасы

3-кесте. Ақша массасы өзгерістерінің динамикасы

4-кесте. Резиденттердің депозиттерінің өзгеру динамикасы

Резюме

2009 жылы Қазақстанда макроэкономикалық жағдай бірнеше процестермен қысқаруымен сипатталады. Бірінші рет 1999 жылдан бастап 2009 жылғы 1-тоқсанда нақты ЖІӨ 2,2%-ға төмендеді. Өндірістің төмендеуі көптеген салаларда байқалды. Мәселен, 2008 жылғы қаңтар-маусыммен салыстырғанда 2009 жылғы қаңтар-маусымда өнеркәсіптік өндірістің көлемі, оның ішінде өңдеуші өнеркәсіпте, жүк айналымы, бөлшек тауар айналымы қысқарды.

Экономикадағы іскерлік белсенділіктің төмендеуіне қарамастан, 2009 жылғы 2-тоқсанда еңбек нарығындағы жағдай тұрақтанды, бұл жұмыссыздық деңгейінің бірте-бірте төмендеуімен қатар жүрді. Халық табысы өсуінің төмен қарқыны сақталды.

Жекелеген шикізат тауарларының (мұнай, металлдар) әлемдік бағасының өсуі қазақстандық өндірушілердің өндірістік өнімдерінің қымбаттауына ықпал етті.

Осыған қарамастан, 2009 жылғы 2-тоқсанда Қазақстанда тұтыну нарығындағы жағдай тұрақты болып қалды. 2009 жылғы сәуір-мамырда инфляция 1,9% деңгейде (2008 жылғы 2-тоқсанда – 3,1%) қалыптасты, 2009 жылғы маусымның қорытындылары бойынша жылдық инфляция 2008 жылғы желтоқсанда 9,5%-ға төмендеп, 7,6%-ды құрады.

Экономикадағы төмен инфляция аясы Ұлттық Банкке теңгенің айырбастау бағамын тұрақтандыруды және елдің қаржы секторын тұрақтандырды қамтамасыз етуге бағытталған ақша-кредит саясатын жүргізуге мүмкіндік берді. Атап айтқанда, Ұлттық Банк кері РЕПО операцияларын жүргізу арқылы банк секторына қайта қаржыландыру замын беруді жалғастырды. 2009 жылғы сәуір-маусымда Ұлттық Банктің операциялары бойынша ставкалар дәлізі бірте-бірте өзгерді. Ресми қайта қаржыландыру ставкасы 9,5%-дан 8,5%-ға дейін төмендеді.

2009 жылғы 2-тоқсанда инфляция қарқынының төмендеуі Ұлттық Банкке 2009 жылғы жылдық инфляцияның болжамын 11,0%-дан 8,0-8,5%-ға дейін қайта қарауға және төмендетуге мүмкіндік берді. Бұл ретте іске асуы экономикадағы инфляция аясын күшейтуге әкелуі мүмкін тәуекелдер сақталатындығын атап өткен жөн. Олардың ішінде негізгі әріптес сауда елдердегі инфляцияның өсуін, жекелеген тауарлар мен қызметтердің әлемдік және отандық нарықтағы күйзелісі, ақылы қызмет көрсетулерге (газбен, сумен жабдықтау, электрэнергия) тарифтердің өсуі мүмкіндігін атап өтуге болады.

2009 жылғы 2-тоқсанға инфляция болжамын бағалау

2009 жылғы 1-тоқсанда инфляцияның нақты қалыптасқан деңгейі (1,9%) осы кезеңге арналған болжамға толық сәйкес келді (1,7-1,9%), ол «Инфляцияға шолудың» алдыңғы басылымында жарияланды. Инфляция тек сәуір мен мамырда осы кезеңге арналған күтулерден асты (0,1 п.т).

Бұл ретте сәуірде инфляциялық үдерістердің қалыптасуы азық-түлік және азық-түлікке жатпайтын тауарлардың, мамырда - азық-түлік тауарларының қымбаттауы әсерінен қалыптасты, ал маусымда қысым азық-түлікке жатпайтын тауарлар тарапынан қайта күшейді.

Сәуір-маусымда жуу және тазалау құралдары, жеке гигиена тауарлары, дәрі-дәрмектер бағаларымен жағдайдың бірте-бірте тұрақтанғаны байқалды, алайда олардың бәсеңдеуіне қарамастан, олардың өсуі әліде жоғары болып отыр.

2009 жылғы 2-тоқсанда жеміс-көкініс өнімдерінің, қанттың, алкогольсіз сусындар бағасының көтерілуі азық-түлік тауарларының қымбаттауында айқындаушы болды.

Бұл ретте 2009 жылғы 2-тоқсанда жеміс-көкініс өнімдері бағасы өсуінің қарқыны өткен жылмен салыстырғанда бірнеше рет жоғары болғандығын атап өткен жөн. 2003-2008 жылдардың 2-тоқсанындағы оның жылына орташа қымбаттауы 4,7%, 2009 жылы – 7,0% құрады. 2009 жылы қанттың қымбаттауы оның әлемдік бағасының өсуімен түсіндіріледі. Мәселен, 2003-2008 жылдары осы кезеңде қанттың бағасы әдетте, шамалы өзгеретін немесе төмендейтін, 2009 жылғы 2-тоқсанда қант біршама қымбаттады (11,7%).

2009 жылғы 2-тоқсанда сүт өнімдері, май және тоң май, жұмыртқа, бензин, коммуналдық қызметтер сияқты тауарлар мен қызметтер бағасының төмендегенін атап өтуге болады.

Жылдық көрсетуде инфляцияның нақты деңгейі 2009 жылғы маусымның аяғында «Инфляцияға шолудың» алдыңғы басылымында жарияланған болжамнан асқан жоқ. Мәселен, 2009 жылғы маусымда жылдық инфляция 7,5-7,7% болжам кезінде 7,6% деңгейінде қалыптасты.

2009 жылға инфляция болжамы

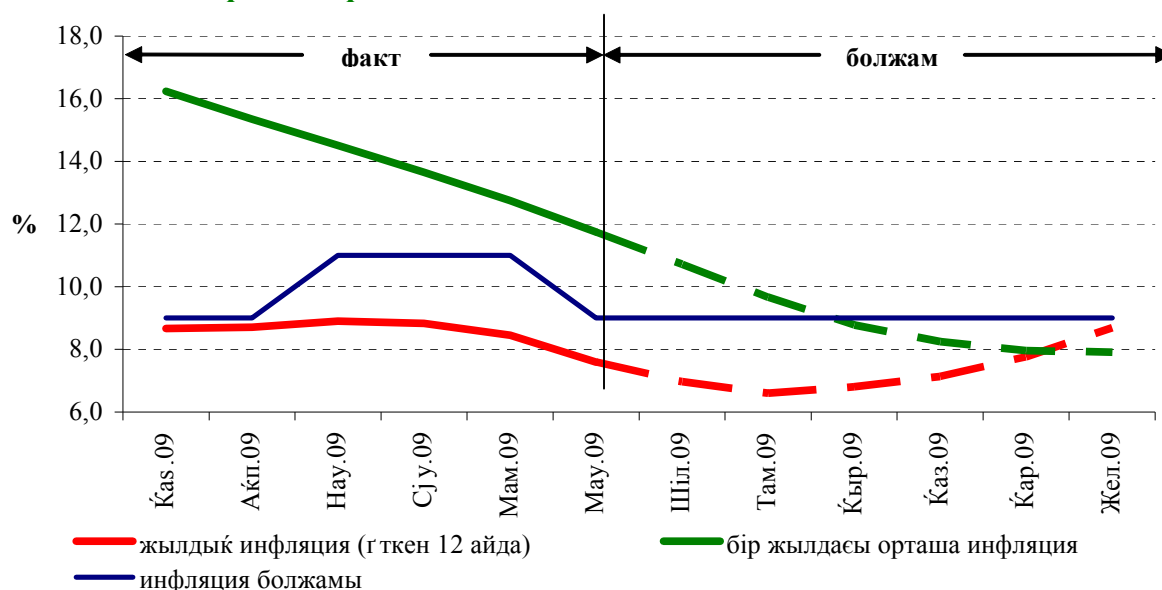
2009 жылы тұтыну нарығындағы жағдай тұрақты болып қалды. 2009 жылы ақпанда жүргізілген теңгенің құнсыздануынан кейін тұтыну нарығындағы жағдай біршама нашарлады. Бұл инфляциялық күтулердің қалыптасуымен, тауарлар мен қызметтердің жекелен нарығында дүрбелеңнің пайда болуымен қатар жүрді. Осы жағдайда Ұлттық Банк жылдық инфляция болжамын 2009 жыл бойынша 9%-дан 11%-ға дейін көтерді.

Экономикалық өсудің төмендеуі, халық табысы өсуінің төмен қарқыны, тұтыну сұранысының шектеулігіне байланысты инфляция қарқыны жоғары болған жоқ. 2009 жылғы наурыздан бастап маусымға дейінгі кезеңде инфляция деңгейі 2009 жылғы ақпандағы көрсеткіштен асқан жоқ, бұл теңгенің құнсыздануынан болған шамалы инфляциялық әсерді көрсетеді.

Осы жағдайда Ұлттық Банк 2009 жылғы маусымда жылдық инфляция болжамын 9,0%-ға дейін, ал 2009 жылғы тамызда жылдық инфляция болжамын 8,0-8,5%-ға дейін төмендетті (1-график).

1-график

2009 жылғы инфляция фактісі және болжамы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2009 жылғы екінші жартыжылдықта Ұлттық Банк айырбастау бағамының тұрақтылығын және елдің қаржы секторының тұрақтылығын қолдауға бағытталған шараларды қабылдауды жалғастырады. Ұлттық Банк қайта қаржыландыру операцияларын жүргізуді жалғастырады. Ресми қайта қаржыландыру ставкасын бұдан әрі төмендету мүмкіндігі жоққа шығарылмайды, алайда бұл жылдық инфляция динамикасымен айқындалады, өйткені ресми қайта қаржыландыру ставкасының деңгейі нақты көріністе оң болып қалуы тиіс.

Инфляцияның төмен қарқынына қарамастан экономикадағы инфляциялық қысымның күшею тәуекелі сақталды. Бұл тәуекелдер бірінші кезекте негізгі сауда әріптес елдердегі (Ресей, Украина, Қытай) инфляцияның көтерілуімен, жекелеген тауарлар мен қызметтердің әлемдік және отандық нарықтағы күйзелісіне байланысты.

Бұл Үкімет тарапынан қызметтердің жекелеген түрлеріне тарифтердің дәлелсіз өсуін болдырмауға, нарықтағы монополияландырудың деңгейін төмендетуге, жекелеген тауарлар нарығын тұрақтандыруға, оның ішінде әкетуге шектеулерді енгізу жолымен экспорттық кедендік баждарды енгізу және т.б. бағытталған шұғыл шараларды қабылдауды талап етеді.

2009 жылғы 3-тоқсанға инфляция болжамы 1,6-1,8%-ды (2008 жылғы 3-тоқсанда – 2,3%) құрады. Жалпы бұл деңгей 2007-2008 жылдарды қоспағанда, өткен жылдарға тән 3-тоқсанның инфляциялық үрдістеріне сәйкес келеді.

Бұл күтулер, бірінші кезекте инфляцияның қалыптасуы жақын уақытта ауысымдылық факторының әсерінен болатындығымен байланысты. Шілде мен қыркүйектегі кезең, әдетте жыл бойы инфляцияның ең төмен қарқынымен сипатталады. Азық-түлік тауарларының (жеміс-жидек және көкіністер, ет өнімі, сүт өнімі) жекелеген түрлеріне бағаның төмендеуі байқалды.

Бұл ретте жанар-жағар майға, көлік қызметіне, білім беру мекемелерінің қызметіне бағаның өсуі күтіледі.

2009 жылғы қыркүйектің қорытындылары бойынша жылдық инфляция 6,8-7,0% деңгейінде болады деп күтілуде.

2009 жылғы 4-тоқсанға инфляция болжамы 3,0-3,2%-ды (2008 жылғы 4-тоқсанда – 1,3%) құрады, бұл 2009 жылғы желтоқсанның аяғындағы 8,0-8,5% жылдық инфляцияға сәйкес келеді.

Әдетте, тұтыну нарығындағы жағдай жылдың соңғы айларында бағаның өсуімен сипатталады. Бұл ауысымдылық факторына және мереке күндеріндегі сұраныстың өсуіне байланысты. Өткен жылдардағы жағдайды талдай отырып, 2009 жылғы 4-тоқсанда жеміс-жидек және көкіністер, жұмыртқа, ет және сүт өнімдері, киім-кешек және аяқ киім, тұрғын-үй коммуналдық қызметтің жекелеген түрлері сияқты тауарлар мен қызметтер бағасының өсуін күтуге болады.

1. Инфляциялық үдерістер

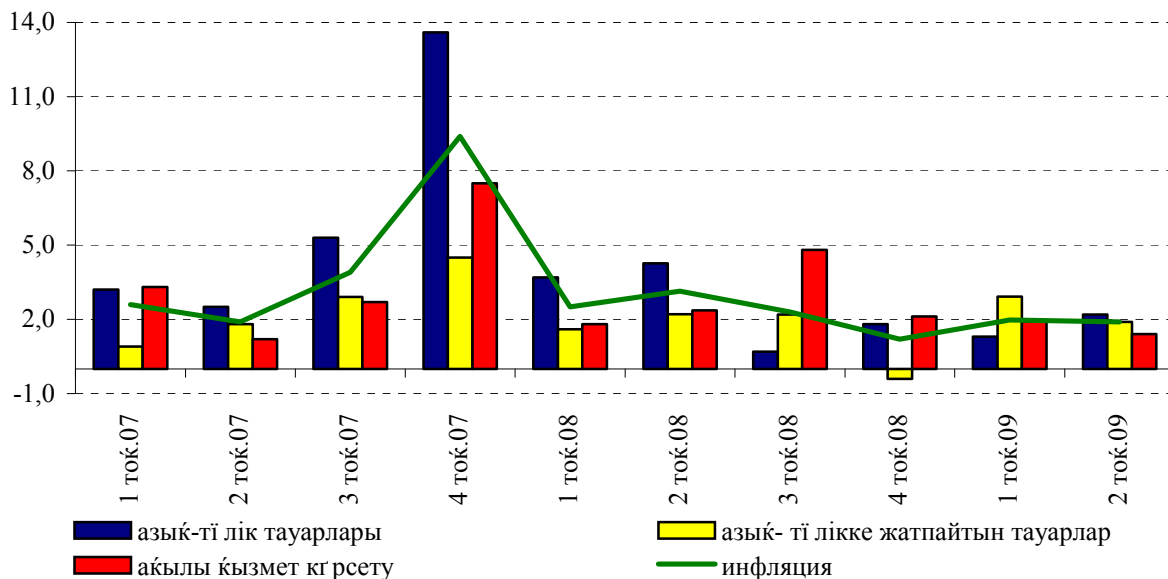
1.1. Тұтыну бағалары

2009 жылы ақпанда жүргізілген теңгенің құнсыздануы күтулерге қарамастан тұтыну бағаларының секірмелі өсуіне әкелген жоқ. Осыған қарамастан, оның әсері уақыт бойынша созылды және бағалау бойынша 3-4 айға жалғасты. Осы кезеңге тән емес 2008 жылғы қазаннан бастап 2009 жылғы қаңтар кезеңіндегі инфляцияның төмен қарқынынан кейін - айына орташа кемінде 0,4%, 2009 жылғы ақпан-мамырда айлық инфляция 0,7-0,8%-ға дейін көтерілді. Бұл қарқын көктемгі айлар үшін әдеттегі жағдай болғандықтан, инфляцияның басқа фундаменталдық факторлары жоқ болуы жағдайында бұл көтерілуді теңгенің айырбастау бағамы өзгеруінің әсері деп түсіндіруге болады. Оған қоса, «уақыт бойынша созылуы» бағаның күрт өсуін әкімшілік тежеуге байланысты болды.

Осыған қарамастан, 2009 жылғы 2-тоқсанда инфляция 2008 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда және өткен тоқсанмен салыстырғанда аз қарқынмен өсті. 2009 жылғы сәуір-маусымда инфляция 1,9% деңгейінде қалыптасты. Бағаның өсуі бірінші кезекте азық-түлік тауарларының және азық-түлікке жатпайтын тауарлардың тиісінше 2,2% және 1,9%-ға қымбаттауына байланысты. Ақылы қызметтер 1,4%-ға қымбаттады (2-график).

2-график

Тоқсандық инфляцияның және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы (өткен кезеңге %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

2009 жылғы 2-тоқсанда бағаның негізгі өсімі қант – 11,7%, көкініс және жемістер – 7,0%, алкогольсіз сусындар – 4,8%, дәрі-дәрмектер – 4,9%, медицина қызметтері – 5,0%, көлік қызметі – 3,4% сияқты тауарлар мен қызмет көрсетулерге тиесілі болды. Жекелеген тауарлар бағасының төмендегенін атап өтуге болады. Жұмыртқа 6,9%-ға, күнбағыс майы – 4,4%-ға, сүт өнімдері – 2,3%-ға, бензин – 0,7%-ға арзандады.

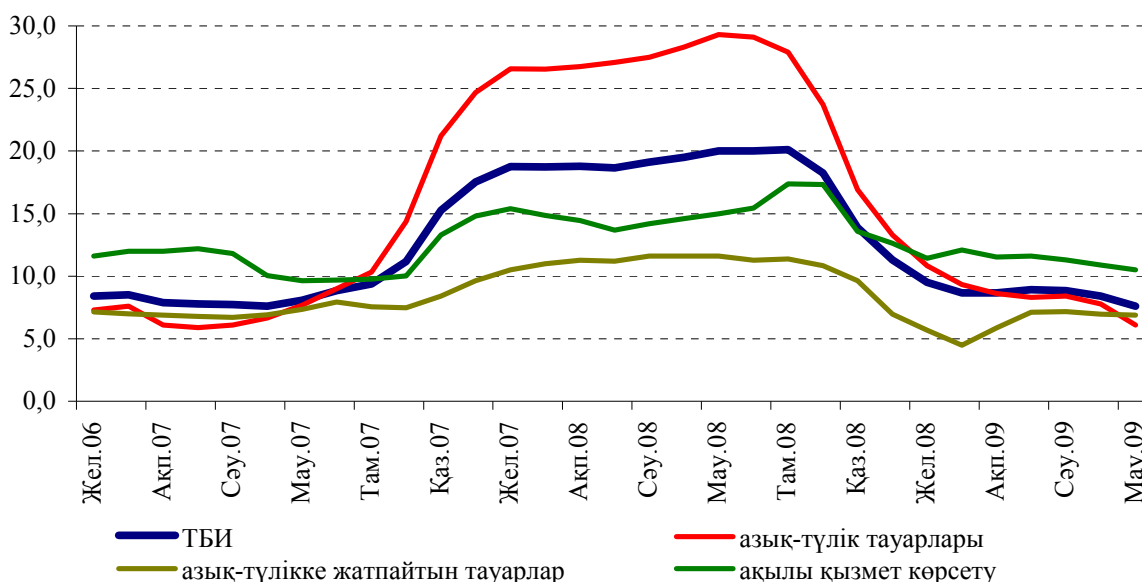
2009 жылғы 1 жартыжылдықта инфляция 2008 жылғы қаңтар-маусыммен салыстырғанда (5,7%) біршама баяулап, 3,9% болды.

2009 жылғы 2-тоқсанда жылдық инфляцияның баяулауы жалғасты. 2009 жылғы маусымның қорытындысы бойынша оның деңгейі 7,6%-ды (2008 жылғы желтоқсанда – 9,5%) құрады, бұл 2008 жылғы жаз айларында қалыптасқан соңғы жылдардағы ең жоғары деңгейден 2,5 есе төмен.

Дезинфляция үдерісі бағасының жылдық өзгеруі 2009 жылғы маусымның қорытындылары бойынша 6,1%-ды құраған азық-түлік тауарлары бағасының өсуінің біршама баяулауына байланысты болды. Осыған қарамастан, жылдық инфляция деңгейінің бұдан әрі баяулауы жоғары, бірақ біраз бәсеңдеген халыққа ақылы қызмет көрсету бағасы (жылдық көрсетуде 10,5%) өзгеруінің деңгейімен шектеледі. 2009 жылғы 2-тоқсанда азық-түлікке жатпайтын тауарлар бағасының жылдық өзгеруі іс жүзінде тұрақты болып қалды (3-график).

3-график

Жылдық инфляцияның және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы (өткен жылдың тиісті айына, %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

1.2. Базалық инфляция

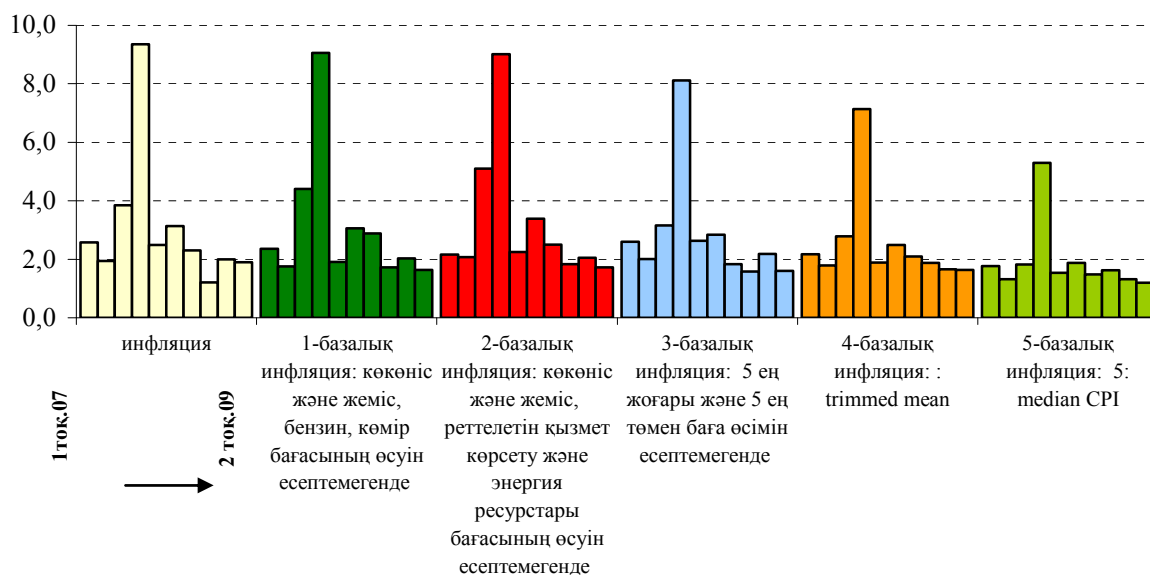
2009 жылғы 2-тоқсанда базалық инфляцияның көрсеткіштері жалпы инфляция сияқты 2008 жылғы 2-тоқсанмен және 2009 жылмен 1-тоқсанмен салыстырғанда өсудің баяулағанын көрсетті (4-график).

Базалық инфляцияны есептеу кезінде алып тасталынатын тұтыну қоржынының құрамдас бөліктері бағасының басқа құрамдас бөліктермен салыстырғанда анағұрлым жоғары өсуі 2009 жылғы 2-тоқсанда жалпы инфляцияның базалық инфляцияның көрсеткіштерінен асуына себепші болды.

Жылдық көрсетуде базалық инфляция көрсеткіштері жалпы инфляция көрсеткіші сияқты бәсеңдеу үрдісін көрсетті. 2009 жылғы маусымда базалық инфляцияның барлық көрсеткіштері 2008 жылғы желтоқсанымен салыстырғанда анағұрлым төмен деңгейде қалыптасты. Бұл жалпы тенденциядан «түсіп қалатын» жекелеген тауарлар мен қызметтер бағасының динамикада күрт ауытқуына (өсуі немесе төмендеуі) қарамастан инфляциялық үдерістердің жалпы бәсеңдеуін көрсетеді.

4-график

Тоқсандық инфляцияның және базалық инфляцияның динамикасы (өткен кезеңге %-бен)

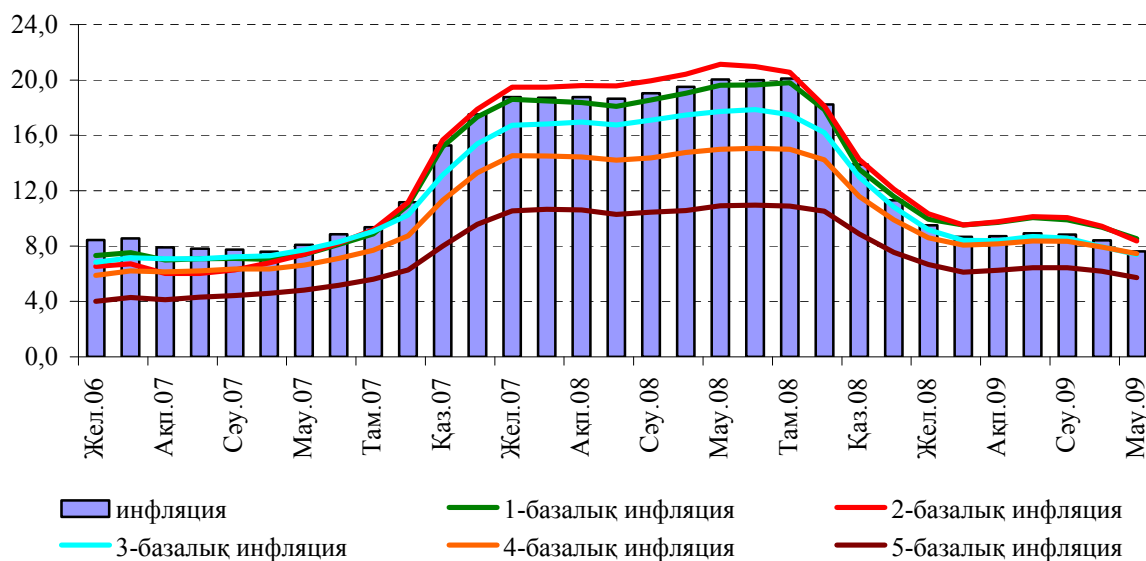

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

2009 жылғы маусымның қорытындылары бойынша 1-базалық инфляцияның және 2-базалық инфляцияның көрсеткіштері жалпы инфляция көрсеткіштерінен асып кетті, бұл базалық инфляцияның осы көрсеткіштерін есептеу кезінде алып тасталынатын бензин (26,1%), дизелдік отын (27,4%) бағасының төмендеуіне байланысты (5-график).

5-график

Жылдық инфляцияның және базалық инфляцияның динамикасы (өткен жылдың тиісті айына, %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

1.3. Экономиканың нақты секторындағы бағалар

1.3.1. Өнеркәсіп өндірісіндегі бағалар

2009 жылғы 2-тоқсанда өнеркәсіп өнімдерін өндіруші кәсіпорындардың бағасы үш алдыңғы кезең бойы байқалып отырған құлдырау үрдісін өзгерте отырып, 17,5%-ға өсті (2008 жылдың 2-тоқсанында баға өсімі 22%). Өндірілген өнім 18,8%-ға, оның ішінде аралық тұтыну өнімі – 21,3%-ға және өндіріс құралдары 0,6%-ға қымбаттады. Тұтыну тауарларының бағасы 2,4%-ға өсті, өндірістік сипаттағы қызмет көрсетулер 0,4%-ға арзандады.

2009 жылғы сәуір-маусымда тау-кен өндіру өнеркәсібі кәсіпорындарының бағалары 32,4%-ға көтерілді (2008 жылдың 2-тоқсанында – өсуі 27,2%), оған шикізат энергия ресурстарының жекелеген түрлеріне бағаның өсуі себепші болды. Мәселен, 2009 жылғы 2-тоқсанда мұнай өндіру бағасы 44,7%-ды құрады, газ конденсатының бағасы 18,6%-ға өсті. Тұтастай алғанда, 2009 жылғы сәуір-маусым аралығында энергия ресурстары 33,3%-ға қымбаттады, бұл ретте 2008 жылдың тиісті кезеңінде олардың құны 26,1%-ға өскен.

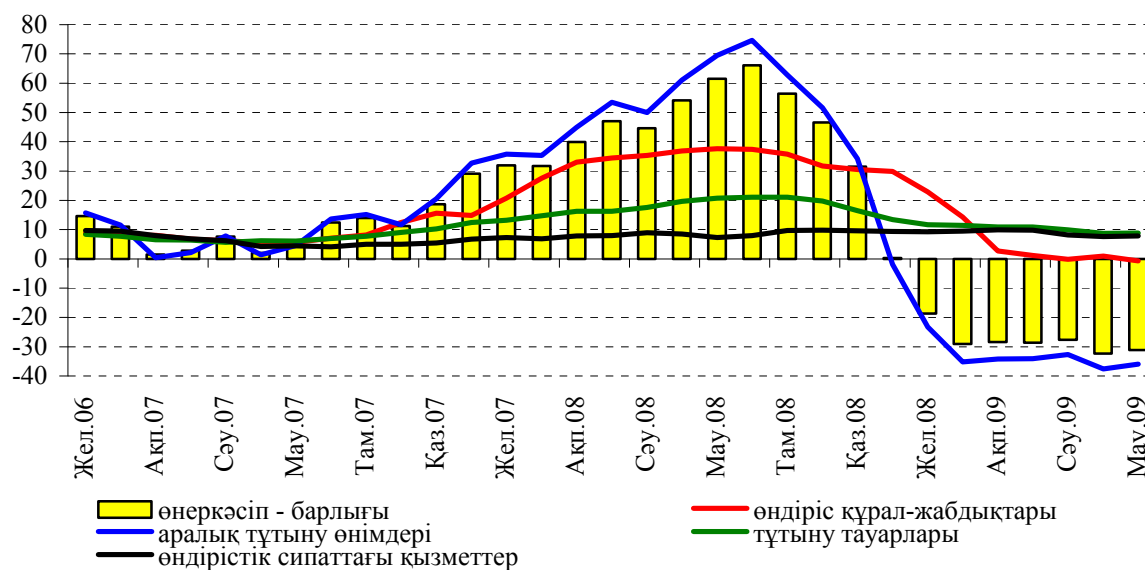
Өткен кезеңдегі 7,1%-ға құлдыраудан кейін 2009 жылғы 2-тоқсанда өңдеуші өнеркәсіпте бағалар 2,1%-ға (2008 жылғы 2-тоқсанда – өсім 13,4%) өсті. Бұл ретте металлургиялық өнеркәсіптегі бағалар 6,5%-ға көтерілді, азық-түлік өнімдерін, сусындарды қоса және темекіні өндіру 1,2%-ға қымбаттады, мұнай өңдеу өнімдері 6,1%-ға арзандады.

Электр энергиясын, газды және суды өндіру мен бөлудің бағалары мен тарифтері 2009 жылғы 2-тоқсанда 2,9%-ға (2008 жылдың 2-тоқсанында – 3,6%-ға) өсті.

2009 жылғы маусымда өнеркәсіп өндірісіндегі жылдық көрсетуде бағаның төмендеуі (2009 жылғы маусымда 2008 жылдың маусымына қарағанда) 31,1%-ды құрады (6-график).

6-график

Өнеркәсіп өнімін өндіруші кәсіпорындар бағалары индексінің динамикасы (өткен жылдың тиісті айына %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

Өндірілген өнім 32,8%-ға, оның ішінде аралық тұтыну өнімі – 36%-ға, өндіріс құралдары 0,7%-ға арзандады, ал тұтыну тауарларына бағаның жылдық өсуі 8,8%-ды құрады. Өндірістік сипаттағы қызмет көрсетулер 7,9%-ға қымбаттады.

Энергия ресурстарының, негізінен мұнайдың және газдың, қара және түрлі-түсті металдардың бағасының құлдырауынан туындаған әлемдік нарық конъюктурасының нашарлауы, сондай-ақ өңдеуші өнеркәсіпте бағаның тұралаушылығы мен төмендеуі жылдық көрсетуде өнеркәсіптік өндірісте бағаның төмендеуінің негізгі себептері болды.

1.3.2. Ауыл шаруашылығындағы бағалар

2009 жылғы 2-тоқсанда барлық арналар бойынша сатылған ауыл шаруашылығы өнімдерінің бағасы 2,1%-ға төмендеді (2008 жылғы 2-тоқсанда өсім – 6,2%). Ауыл шаруашылығындағы баға динамикасы көбіне мал шаруашылығы өнімдерінің және аз мөлшерде өсімдік шаруашылығы өнімдері бағасының арзандауы аясында қалыптасты.

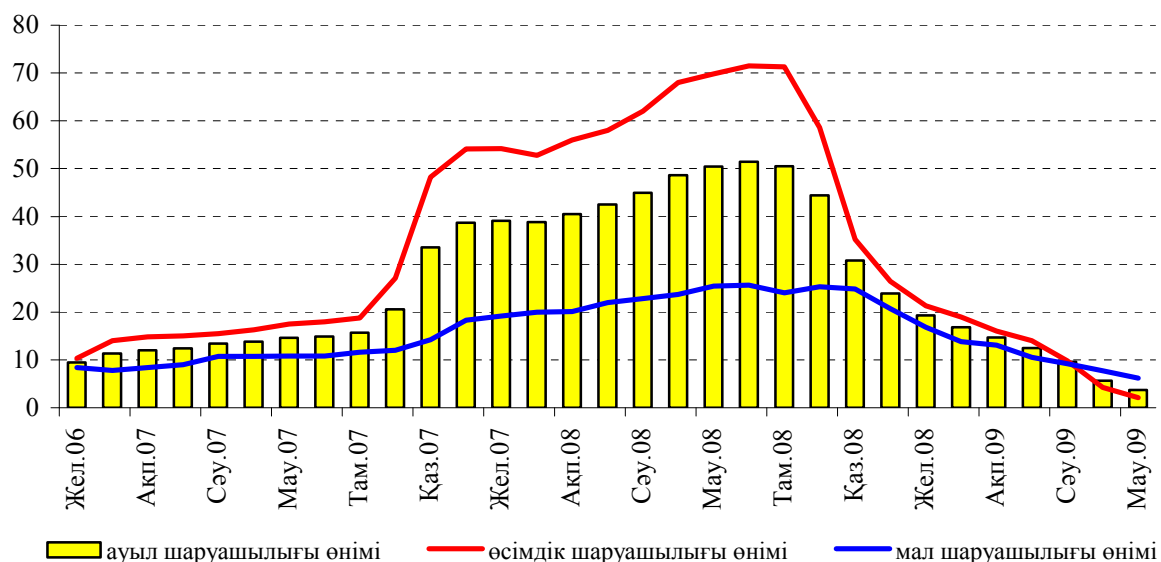
2009 жылғы сәуір-маусымда мал шаруашылығы өнімдері бағасының төмендеуі 3,4%-ды құрады, бұл ретте сүттің құны 13,6%-ға, жұмыртқа – 11%-ға азайды, мал және құс еті – 1,2%-ға қымбаттады.

Талданып отырған кезеңде өсімдік шаруашылығы өнімі – 1,1%-ға арзандады, бұл дәнді дақылдар бағасының 1,6%-ға төмендеуіне байланысты, осы кезде көкіністер құны 3,1%-ға, картоптың құны – на 2,3% өсті.

2009 жылғы маусымның қорытындысы бойынша ауыл шаруашылығы өніміне жылдық баға өсімі бәсеңдеуді жалғастырып, 3,7%-ды құрады. Бұл ретте өсімдік шаруашылығы өнімі 2,1%-ға, мал шаруашылығы өнімі 6,2%-ға қымбаттады (7-график).

7-график

Ауыл шаруашылығы өнімі бағалары индексінің динамикасы (өткен жылғы тиісті айға %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

1.3.3. Кәсіпорындардың мониторингі

2009 жылғы 2-тоқсанда өткен тоқсандағымен салыстырғанда жалпы экономика бойынша кәсіпорындардың дайын өніміне деген сұраныстың төмендеуі іс жүзінде тоқтады. Оған саланың дайын өніміне сұраныстың өзгеруінің диффузиялық индексі

ретінде жинақталған индикатор себепші болды, оның мәні 47,9 құрады (8-график). Көрсеткіштің төмендеуін пікір-терім жүргізілген кәсіпорындардың тек 28,9% (2009 жылғы 1-тоқсанда – 46,6%), ұлғаюын – 24,6% (2009 жылғы 1-тоқсанда – тек 10,5%) көрсетті.

Экономиканың көптеген салаларында, «өндіріс және электр энергиясын, газды және суды бөлу» салаларын қоспағанда, сұраныстың төмендеу қарқынының баяулауы байқалды. Бұл ретте «көлік және байланыс», «қонақжайлар және мейрамханалар», «өңдеуші өнеркәсіп» және «өндіруші өнеркәсіп» салаларында сұраныстың азғана өсуі байқалды.

2009 жылғы 3-тоқсанда алдыңғы кезеңмен салыстырғанда жалпы экономика бойынша дайын өнімге сұраныстың біршама өсуі күтілуде: сұраныстың өзгеруінің диффузиялық индексі 53,7 құрады. Бұл ретте пікіртерімге қатысқан кәсіпорындардың 19,9%-ы дайын өнімге сұраныстың өсуін, 12,5%-ы төмендеуін күтеді.

2009 жылғы 2-тоқсандағы дайын өнім бағасына қатысты жағдай алдыңғы тоқсандағымен салыстырғанда көрсеткіштің өсу қарқынының біршама ұлғаюымен сипатталады: дайын өнім бағасы өзгеруінің диффузиялық индексі (2009 жылғы 1-тоқсандағы 51,7 салыстырғанда) 55,9 белгісіне дейін өсті. Бұл ретте 2009 жылғы 2-тоқсанда бағаның көтерілуін кәсіпорындардың 22,3%-ы атап өтті (1-тоқсанда –22,1%), ал өнімдерінің бағасы төмендеген кәсіпорындардың үлесі тек 10,5% құрады (өткен тоқсанда – 18,6%). Бағаның өсуі іс жүзінде баға төмендеуі қарқынының баяулауы байқалған «ауыл шаруашылығы» саласын қоспағанда, экономиканың барлық салаларында байқалды.

2009 жылғы 3-тоқсанда дайын өнім бағасы өзгеруінің диффузиялық индексі іс жүзінде алдыңғы тоқсан деңгейінде 55,7 бағаланады. Бұл кәсіпорындардың 2009 жылғы 2-тоқсандағы қарқын сияқты бағаның бұдан әрі осындай қарқынмен өсуін күтуді білдіреді. Бұл бағаның өзгеруін күтпеген кәсіпорындар үлесінің (79,5%) біршама ұлғаюы кезінде бағаның төмендеуін (4,6%), сол сияқты оның көтерілуін (15,9%) көрсеткен кәсіпорындар үлесінің бір мезгілде азаюымен байланысты.

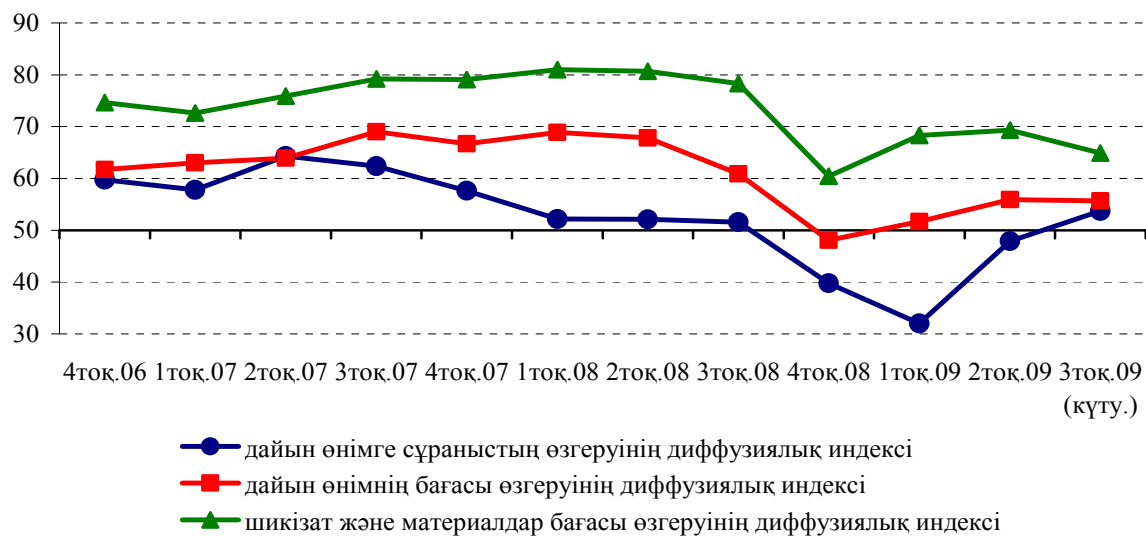
2009 жылғы 2-тоқсанда шамалы ұлғаюына қарамастан (1 тармаққа) шикізат және материалдар бағасы өзгеруінің диффузиялық индексі жалпы экономика бойынша шикізат және материалдар бағасының жоғары өсуі қарқынын көрсетті (индекстің мәні 69,3 құрады). Бұл ретте «қонақжайлар және мейрамханалар», «көлік және байланыс», «өндіріс және электр энергиясын, газды және суды бөлу» және «ауыл шаруашылығы» салаларында бағаның барынша өсуі байқалды. Талдау бойынша шикізат және материалдар бағасының өзгеруін атап өткен кәсіпорындардың саны 49,3%-ға дейін (2009 жылғы 1-тоқсанда 51,4%-дан) төмендеді. Шикізат және материалдар бағасының төмендеуін атап өткен кәсіпорындардың үлесі (2009 жылғы 1-тоқсандағы 7,6%-дан бастап) 3,5%-ға дейін азайды.

2009 жылғы 3-тоқсанда шикізат және материалдар бағасы өзгеруінің диффузиялық индексі 64,9 белгісіне дейін төмендеді, бұл кәсіпорындардың бағаның одан әрі өсуін, бірақ неғұрлым төмен қарқынмен өсуін күтетіндігін білдіреді. Бұл ретте 38,1%-ға дейін едәуір төмендеуіне қарамастан, көрсеткіштің төмендеуін күтетін кәсіпорындардың үлесі 1,1%-ға дейін азайған кезде 2009 жылғы 3-тоқсанда бағаның өсуін күтетін кәсіпорындардың үлесі жоғары болып отыр (8-график).

Осылайша, тиісті диффузиялық индекстердің динамикасын ескере отырып, ағымдағы тоқсанда 2009 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда кәсіпорындар дайын өнімге сұраныстың ұлғаюын және сондай-ақ дайын өнімге және сол сияқты шикізат пен материалдарға бағаның өсуінің баяулауын күтеді.

8-график

Сұраныс пен бағалар өзгерісінің диффузиялық индекстері

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

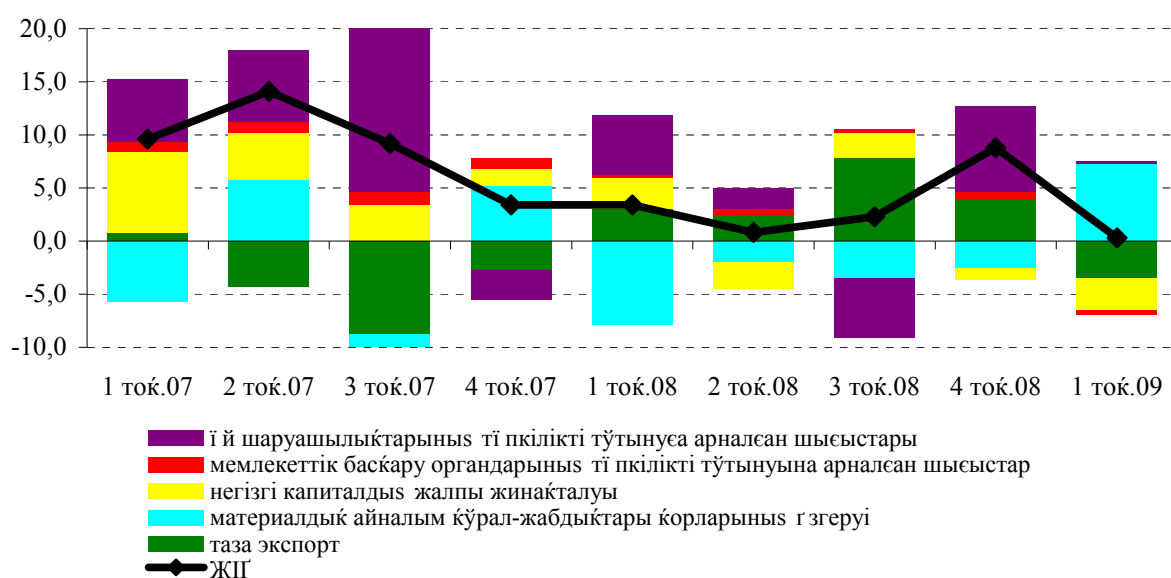
2. Инфляция факторлары

2.1. Жиынтық сұраныс

2009 жылғы 1-тоқсанда ЖІӨ-ді тұтынудың өсу қарқыны бағалау бойынша 2008 жылдың тиісті тоқсанымен салыстырғанда 0,3%-ды құрады, бұл өткен тоқсандағы осы көрсеткіштен айтарлықтай төмен (8,8%). Бұған ЖІӨ-нің өсуіне үлесінің көрсеткіші өткен тоқсанда 8,1%-ға дейін көтерілуден кейін 2009 жылғы 1-тоқсанда тек 0,2%-ды құраған үй шаруашылығын түпкілікті тұтынуға шығыстардың күрт азаюы себепші болды (9-график).

9-график

Жиынтық сұраныстың құрамдас бөліктерінің ЖІӨ өсуіне үлесі, %-бен

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігінің деректері, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептеуі

2.1.1. Жеке тұтыну және инвестициялық сұраныс

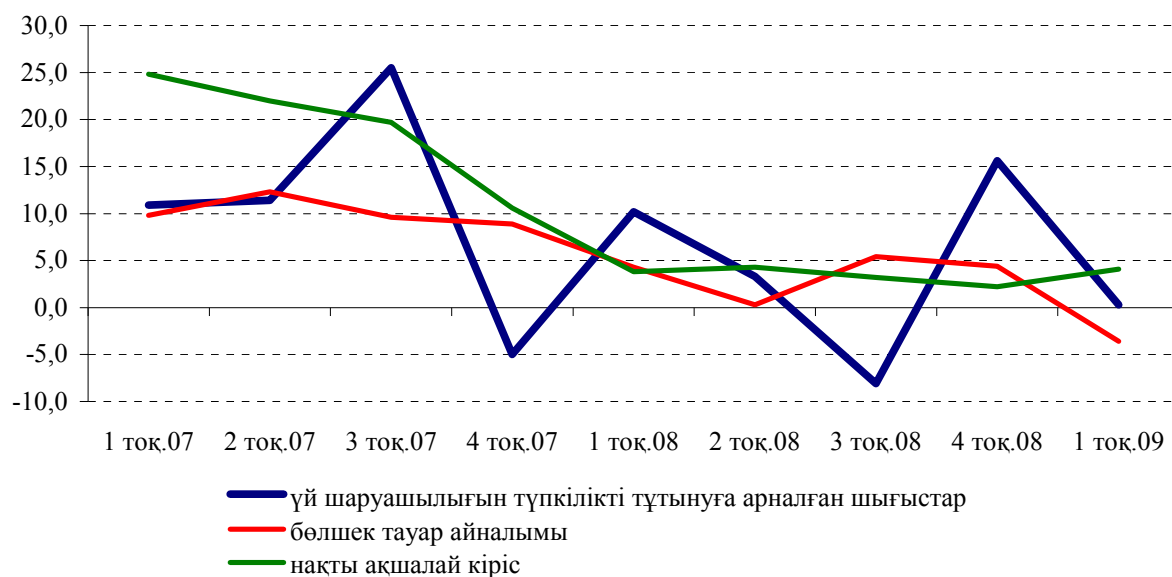
2009 жылғы 1-тоқсанда үй шаруашылығын түпкілікті тұтыну шығыстары іс жүзінде 2008 жылғы тиісті кезеңнің деңгейінде сақталды (ұлғаюы 0,3% құрады), 2008 жылғы 4-тоқсанда бұл өсім 15,6%-ға бағаланды. Бұл ретте нақты көрсеткіштегі жан басына шаққанда ақша кірісінің өсуі 4,1%-ға дейін жылдамдатылды (2008 жылғы 4-тоқсанда – 2,2%-ға).

Тұтынудың өсуінің жоқ болуы экономикадағы, қаржы нарығындағы және теңгенің айырбастау бағамындағы жағдаймен түсіндіріледі. 2009 жылғы ақпандағы теңгенің құнсыздануынан кейін бір айға жуық уақыт сақталған жоғары құнсыздануды күтулер банк жүйесіне сенімнің төмендеуі, оның ішінде ірі банктердің болашағына қатысты айқын еместік, 2009 жылғы 1-тоқсанда жұмыссыздықтың өсуі ақшаны, негізінен қолма-қол шетел валютасы түрінде жинақтау практикасының күшеюіне себепші болды.

Осының салдары ретінде 2009 жылғы 1-тоқсанда бөлшек тауар айналымы 3,6%-ға төмендеді, ал 2008 жылғы 4-тоқсанда оның 4,4%-ға өсуі байқалды (10-график).

10-график

Халықтың шығыстары мен кірістерінің динамикасы (өткен жылғы тиісті кезеңге %-бен)

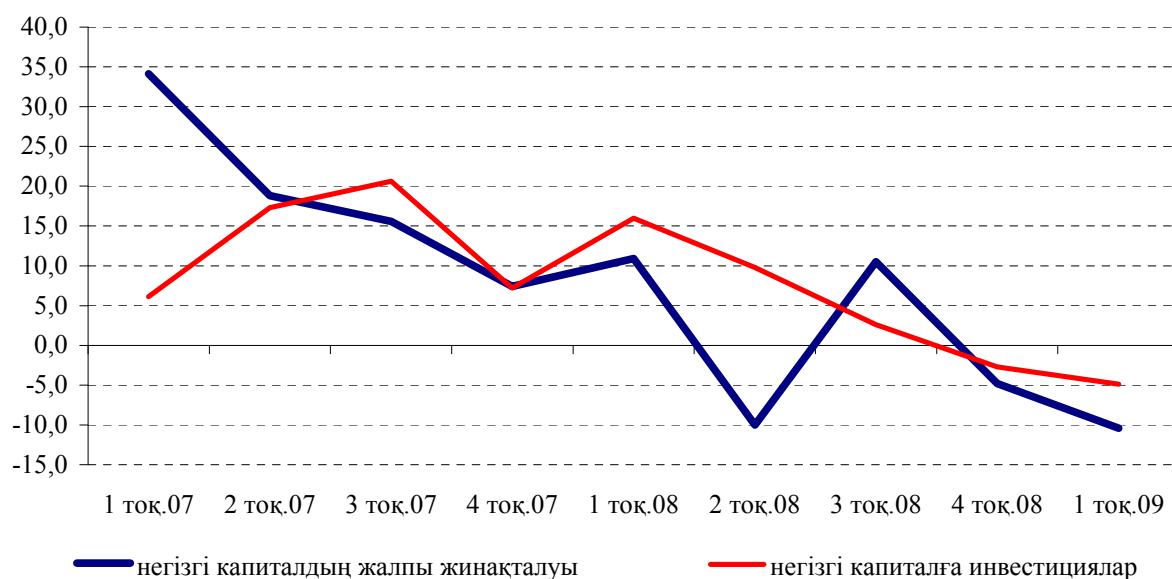

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігінің деректері, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептеуі

Қатарынан екі кезеңге созылған негізгі капиталға инвестициялардың төмендеуі ЖІӨ құрылымында негізгі капиталдың жалпы жинақталуы көлемінің азаюына себепші болды. 2009 жылғы 1-тоқсанда 2008 жылғы 1-тоқсанға қатысты ЖІӨ құрылымында негізгі капиталдың жалпы жинақталуына арналған шығыстар 10,4%-ға төмендеді (11-график)

11-график

Негізгі капиталға инвестициялар шығыстарының динамикасы (өткен жылғы тиісті кезеңге %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігінің деректері, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептеуі

2009 жылғы 1-тоқсанда негізгі капиталға инвестициялар көлемінің төмендеуі, негізінен олардың өнеркәсіпке қысқаруымен байланысты. Өңдеуші өнеркәсіпте және электр энергияны, газды және суды өндіру мен бөлуде инвестициялық белсенділіктің жандануы байқалғанына қарамастан, тау-кен өнеркәсібіндегі негізгі капиталға салымдар көлемінің күрт түсуі олардың жалпы өнеркәсіп бойынша төмендеуін қамтамасыз етті. Сондай-ақ бұл төмендеу көлік пен байланысқа негізгі капиталға инвестициялардың біршама өсуімен өтелген жоқ.

Негізгі капиталға инвестициялардың көлемі қаржыландырудың барлық көздері бойынша, әсіресе заемдық қаражат есебінен төмендетілді. 2009 жылғы 1-тоқсанда инвестициялардың жалпы көлемінде үлесі 40%-дан асатын шетелдік инвестициялар оған кірген жоқ және іс жүзінде кәсіпорындардың жеке қаражатының үлесімен теңелді.

2.1.2. Мемлекеттік тұтыну

2009 жылғы 1-тоқсанда мемлекеттік басқару органдарының түпкілікті тұтынуына арналған шығыстар 2008 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда бағалау бойынша 4,7%-ға (2008 жылғы 4-тоқсанда өсуі – 7,8%) төмендеді.

2009 жылғы 1-тоқсанда мемлекеттік бюджеттің шығыстары 709,8 млрд. теңге сомаға немесе ЖІӨ-ге шаққанда 23,2% қаржыландырылды. 2008 жылғы тиісті кезеңдегі көрсеткіштермен салыстырғанда ол 1,8%-ға төмендеді.

Мемлекеттік бюджеттің ағымдағы шығындары 2008 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда 18,9%-ға ұлғайды және жеке тұлғаларға трансферттердің, жалақы бойынша, сондай-ақ қызметті сатып алу бойынша шығыстардың өсуімен қамтамасыз етілді. Күрделі шығындар 40,1%-ға, негізінен негізгі капиталды құру мен сатып алуға шығыстардың төмендеуі есебінен азайды. 2009 жылғы 1-тоқсан ішінде бюджеттік кредиттер берілген жоқ. Мемлекеттің қаржы активтерін сатып алу шығыстары 61,1%-ға төмендеді.

2009 жылы салық режимін ырықтандыруға, салық ауыртпалығын экономиканың шикізат секторына аударуға бағытталған жаңа редакциядағы Қазақстан Республикасының Салық кодексі күшіне енді. Осыған сәйкес ішінара салық салу жүйесі өзгерді, яғни бір салық түрлері орнына басқалары енгізілді, сақталған салықтар бойынша ставкалар өзгерді.

2009 жылғы 1-тоқсанда мемлекеттік бюджеттің түсімдері 797,1 млрд. теңгені немесе ЖІӨ-ге шаққанда 26,1%-ды құрады, бұл өткен жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда 6,8% көп. Мемлекеттік бюджет кірісінің құрылымында бұрынғысынша екі бап басым: салықтық түсімдер 64,7%-ды, ресми трансферттер – 31,4%-ды құрады (2008 жылғы 4-тоқсанда кірістердегі трансферттердің үлесі 40,3%-ды құрады). Ресми трансферттердің жоғары үлесі республикалық бюджетке Ұлттық қордан 250 млрд. теңге мөлшерінде кепілді трансферттің түсуімен қамтамасыз етілді.

Елдегі экономикалық белсенділіктің жалпы төмендеуі 2009 жылғы 1-тоқсанда 2008 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда іс жүзінде салықтардың барлық негізгі түрлері бойынша түсімдердің қысқаруының негізгі факторларының бірі болды. Осыған қоса, корпоративтік табыс салығы бойынша, қосымша құн салығы бойынша ставкалар төмендетілді, салық салудың регрессивтік шкаласы орнына әлеуметтік салықтың жалпақ шкаласы енгізілді. Оған қоса, роялти пайдалы қазбаларды өндіру салығымен ауыстырылды.

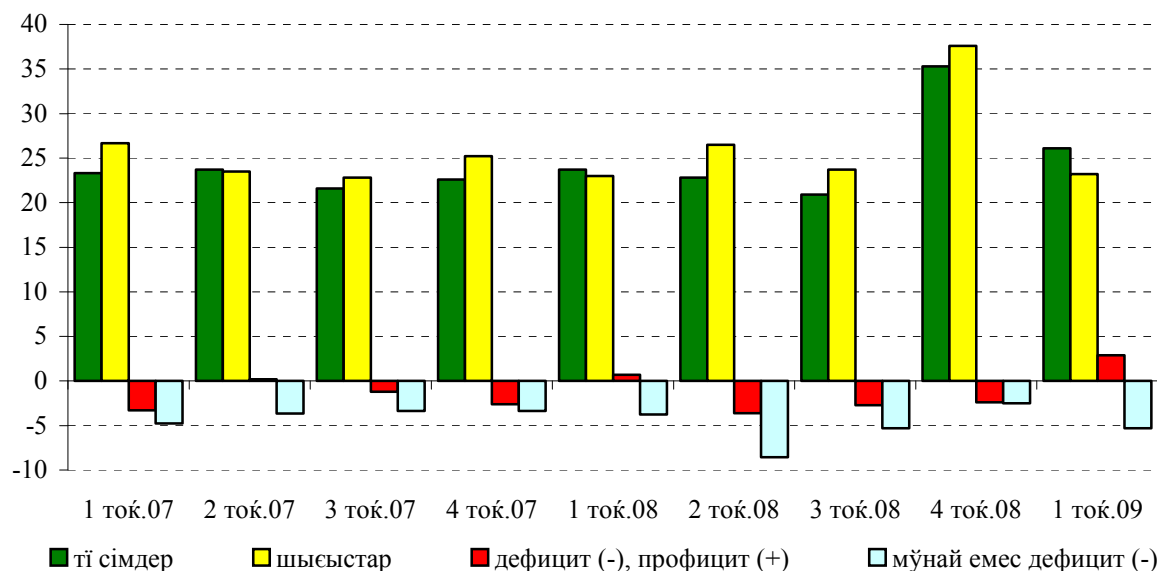
2008 жылғы 1-тоқсанмен салыстырғанда 2009 жылғы 1-тоқсанда салықтық емес түсімдер көлемі 17,6%-ға өсті, сондай-ақ негізгі капиталды сатудан түсімдер 48,0%-ға едәуір төмендеді.

2009 жылғы 1-тоқсанда түсімдердің мемлекеттік бюджеттің шығыстарынан асып түсуі нәтижесінде 87,3 млрд. теңге профдефицит қалыптасты (ЖІӨ-нің 2,9%), бұл

ретте 2008 жылғы 1-тоқсанда продефицит 23,2 млрд. теңгені құрады (12-график). Аталған кепілдік трансферттер Ұлттық қордан түспегенде 2009 жылғы 1-тоқсан 162,7 млрд. теңге мұнай емес дефицитпен аяқталуы мүмкін екендігін атап өткен жөн.

12-график

Мемлекеттік бюджеттің орындалуы, ЖІӨ-ге %-бен

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігі, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептеуі

2009 жылғы 1-тоқсан ішінде Қаржы министрлігі мемлекеттік бюджеттің әлуетті дефицитін қаржыландыру мақсатында мемлекеттік бағалы қағаздарды шығару арқылы 103,0 млрд. теңге мөлшерінде заемдық қаражатты тартты. Осы кезең ішінде 68,9 млрд. теңге сомаға бұрында шығарылған бағалы қағаздар бойынша борыштық міндеттемелер өтелді. Нәтижесінде Қазақстан Республикасы Үкіметінің Ұлттық Банктің шотындағы қалдығы 121,4 млрд. теңгеге ұлғайды.

2009 жылғы 1-тоқсанда Үкіметтің ішкі борышы 2008 жылдың 4-тоқсанының қорытындысымен салыстырғанда 854,0 млрд. теңгеге 4,1%-ға ұлғайды және ұзақ мерзімді (жинақ) қазынашылық міндеттемелерді, сондай-ақ ұзақ мерзімді қазынашылық облигацияларды шығарумен қамтамасыз етілді. Үкіметтің сыртқы борышы 2009 жылғы 1-тоқсанда 1,6 млрд. АҚШ долларына дейін немесе 2,8%-ға азайды.

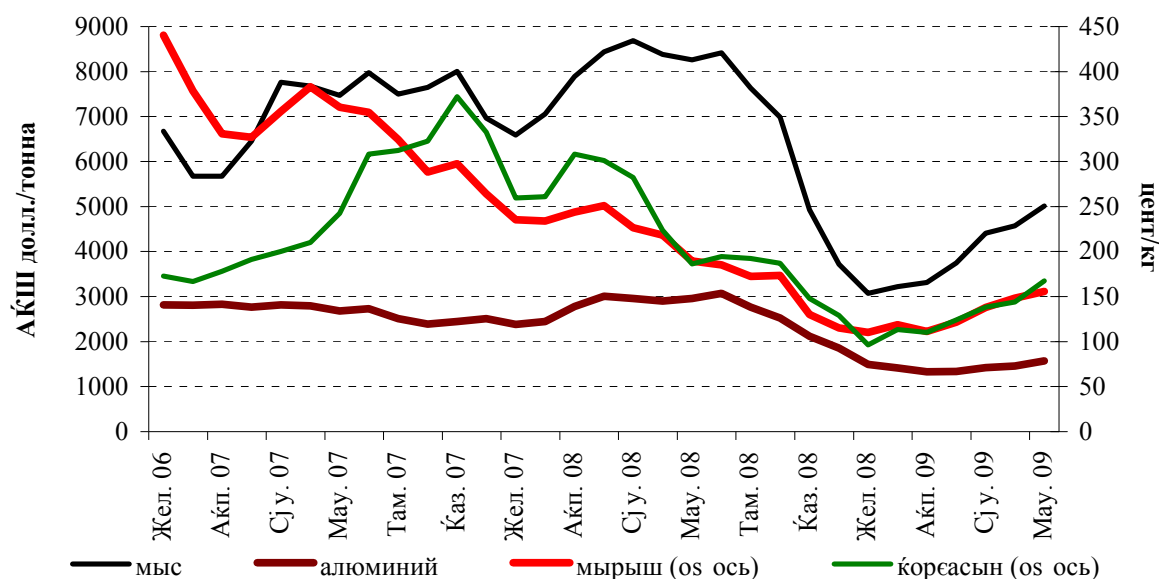
2.1.3. Сыртқы сектор

Әлемдік бағалар

2009 жылғы 2-тоқсанда әлемдік тауар нарықтарындағы жағдай жекелеген тауарлар бағасының өсуімен сипатталды: мұнайдың, металдардың, қанттың бидайдың бағасының өсуі байқалды. Мәселен, 2009 жылғы сәуір-маусым айларында мыстың әлемдік бағасы 33,7%-ға өсті және осы кезеңде орташа алғанда бір тонна үшін 4663 АҚШ долл., алюминийдің бағасы тиісінше 17,8%-ға және 1485 АҚШ доллары деңгейінде қалыптасты. 2009 жылғы 2-тоқсанда қорғасын – 35,1%-ға қымбаттады және бір килограммы үшін 150 цент деңгейінде, ал мырыш тиісінше – 27,9%-ға және бір килограммы үшін 147 цент деңгейінде қалыптасты (13-график).

13-график

Металдың әлемдік бағасының динамикасы

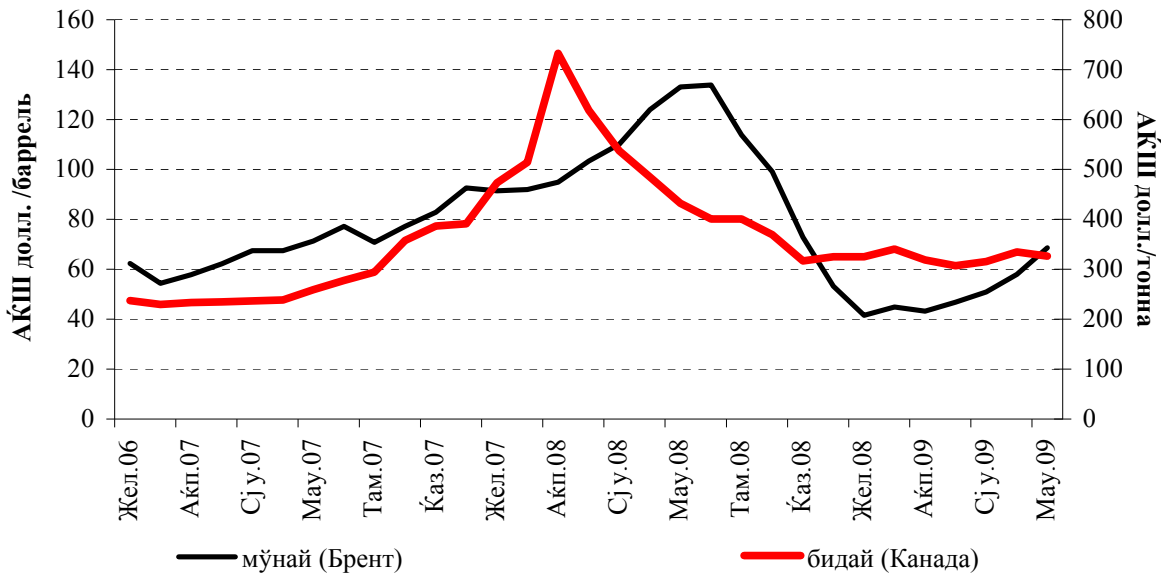
Дерек көзі: Дүниежүзілік Банк

2009 жылғы сәуір-маусымда мұнайдың әлемдік бағасының бірте-бірте өсуі байқалды. Тұтастай алғанда, 2009 жылғы 2-тоқсанда Brent сортындағы мұнайдың бағасы 46,5%-ға өсті және бір баррель үшін 59,1 АҚШ долл. деңгейінде қалыптасты (14-график).

Бидайдың әлемдік бағасы шамалы құбылмалығымен сипатталды. Сәуір және мамырда бидайдың бағасы өсті, ал маусымда қайта төмендей бастады. Жалпы 2009 жылғы 2-тоқсанда бидайдың әлемдік бағасы (Канада) 6,4%-ға өсті және бір тонна үшін 325,5 АҚШ долл. деңгейінде қалыптасты (14-график).

14-график

Мұнайдың (Брент), бидайдың (Канада) әлемдік бағасының динамикасы

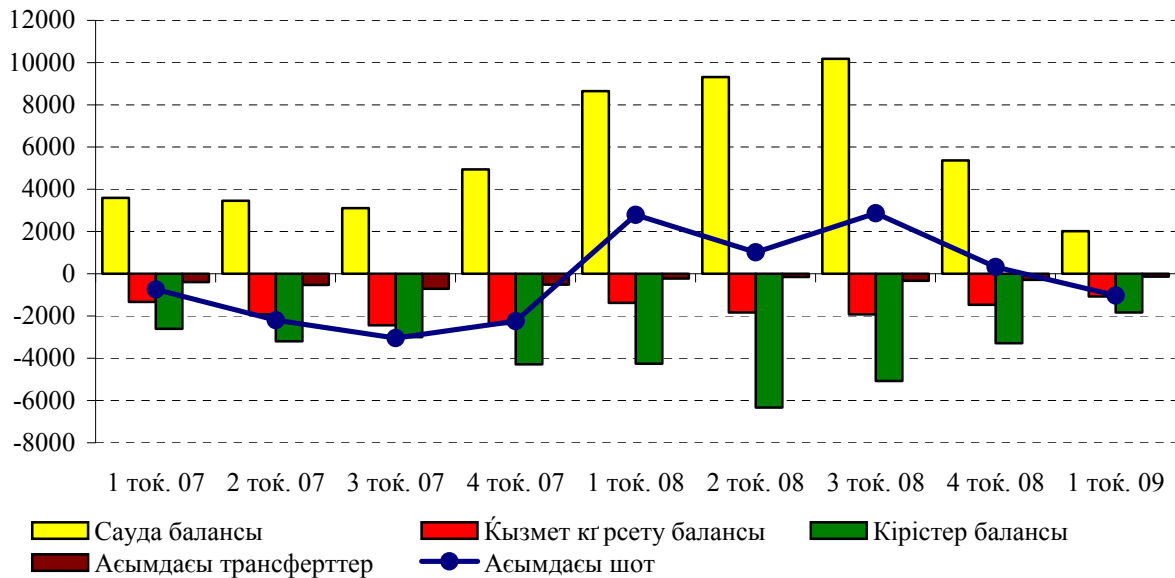
Дерек көзі: Дүниежүзілік Банк

Төлем балансы

2009 жылғы 1-тоқсанның қорытындысы бойынша төлем балансының ағымдағы шотының дефициті 1,0 млрд. АҚШ долл. деңгейінде қалыптасты (15-график).

15-график

Ағымдағы операциялар шотының балансы, млн. АҚШ долл.

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Энергия тасымалдаудың әлемдік нарығының баға конъюнктурасының нашарлауы және ұлттық валютаның айырбастау бағамын түзету ағымдағы шоттың жағдайына негізгі ықпал етті. Тауарлар экспортынан түсімдер 2009 жылғы 1-тоқсанда 2008 жылғы 1-тоқсанмен салыстырғанда 48,8%-ға, бұл ретте тауар импортына арналған шығыстар 15,7%-ға қысқарды. Осылайша, сауда балансы 2008 жылғы тиісті кезеңмен

салыстырғанда 4 есе қысқарып, 2,0 млрд. АҚШ долл. деңгейінде қалыптасты. Қызмет көрсету балансының дефициті 2008 жылғы 1-тоқсанмен салыстырғанда 22,1% және 1,1 млрд. АҚШ долл. құрады, кірістер балансының дефициті 2,3 есе 1,8 млрд. АҚШ долл. дейін қысқарды. Ағымдағы трансферттер бойынша резидент еместерге төлемдер 41,1%-ға қысқарып, 130,7 млн. АҚШ долл. құрады.

Қаржы шотының операциялары бойынша ресурстардың таза-әкелінуі 3,3 млрд. АҚШ долл. құрады (2008 жылғы 1-тоқсанда – әкетілуі 1,2 млрд. АҚШ долл.). Резиденттердің шетелдік активтері 2008 жылғы тиісті кезеңінде 5,2 млрд АҚШ долл. өсумен салыстырғанда 2009 жылғы 1-тоқсанда 3,9 млрд. АҚШ долл. төмендеді. Резиденттердің сыртқы міндеттемелері 2008 жылғы 1-тоқсанда 59,8 млн. АҚШ долл. қысқарды. Тікелей инвестициялар түріндегі түсімдер өскен кезде (2,4 млрд. АҚШ долл.) сыртқы міндеттемелердің төмендеуі ең алдымен 3,6 млрд. АҚШ долл. болатын сыртқы борышты өтеу бойынша банк секторының операцияларына байланысты.

Төлем балансы операциялары бойынша теріс сальдо төлем балансының 2008 жылғы 1-тоқсанда 1,0 млрд. АҚШ долл. профицитімен салыстырғанда 2009 жылғы 1-тоқсанда 551,4 млн. АҚШ долл. құрады.

- Сауда талаптары және нақты тиімді айырбастау бағамы

2009 жылғы 1-тоқсанда сауда талаптарының жиынтық индексі 2008 жылғы 1-тоқсандағы тиісті көрсеткіштен 45,8% төмен болды. Бұл ретте еуро аймағы елдерімен сауда талаптары 57,8%-ға нашарлады, ал Ресеймен бұрынғы деңгейде қалды (1-кесте).

1-кесте

Баға индекстерінің және сауда талаптарының өзгеруі (өткен жылғы тиісті кезеңге, %-бен)

	1 тоқ. 08	2 тоқ. 08	3 тоқ. 08	4 тоқ. 08	1 тоқ. 09
Экспорттық бағалар	56,1	61,1	61,9	8,0	-47,0
Импорттық бағалар	27,6	44,9	57,1	29,7	-1,2
Сауда талаптары	20,2	12,0	3,5	-17,0	-45,8
оның ішінде:					
Еуро аймағы елдері					
Экспорттық бағалар	54,4	62,5	63,5	-0,1	-54,2
Импорттық бағалар	15,8	29,5	51,9	27,5	17,7
Сауда талаптары	28,3	27,7	9,5	-22,5	-57,8
Ресей:					
Экспорттық бағалар	30,1	37,6	34,6	8,6	-28,3
Импорттық бағалар	42,8	48,9	47,6	22,7	-28,6
Сауда талаптары	-8,9	-7,9	-9,0	-11,9	0,4

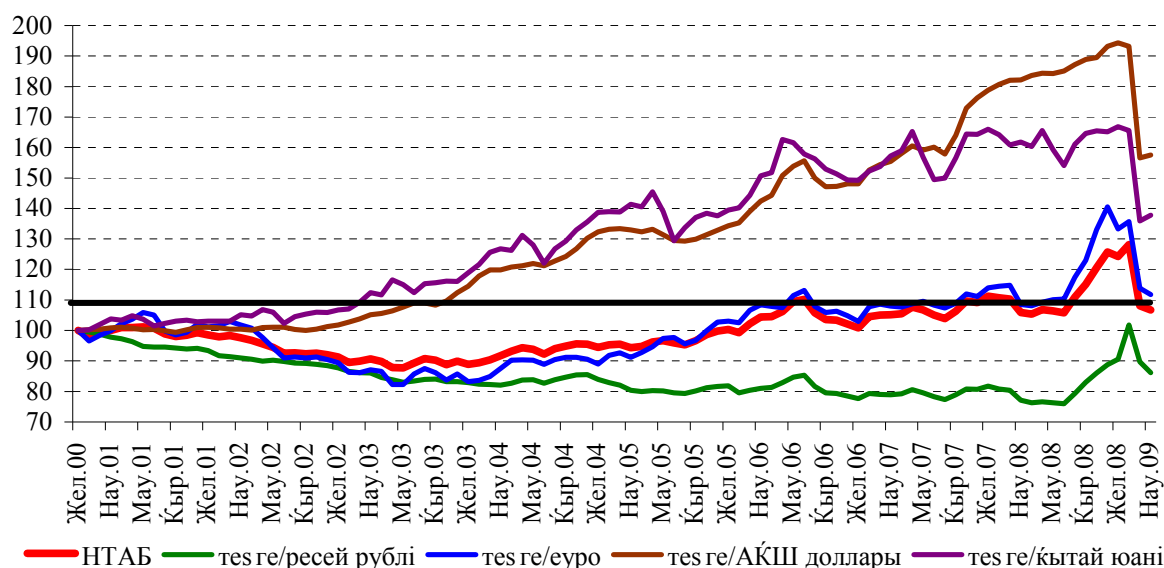
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Теңгенің айырбастау бағамының негізгі валюталарға динамикасы 2009 жылғы 1-тоқсанда 2009 жылғы ақпан айының басында өткізілген теңгенің құнсыздануы, сондай-ақ әріптес сауда елдердің валюталарының құнсыздануы әсерінен қалыптасты. 2009 жылғы наурыздың аяғында теңгенің нақты тиімді айырбастау бағамының индексі 2008 жылғы желтоқсандағыдан 14,1%-ға төмен болды, бұл ретте теңге ТМД елдерінің валюталар қоржынына қатысты нақты көрсетуде 7,4%-ға, қалған елдердің валюталар қоржынына қатысты – 16,3%-ға әлсіреді.

2009 жылғы 1-тоқсанда теңге нақты көрсетуде АҚШ долларына қатысты 19,0%-ға, еуроға – 16,1%-ға және ресей рубліне қатысты 4,9%-ға әлсіреді (16-график).

16-график

**Теңгенің нақты айырбас бағамдарының индекстері
(2000 жылғы желтоқсан = 100%)**

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

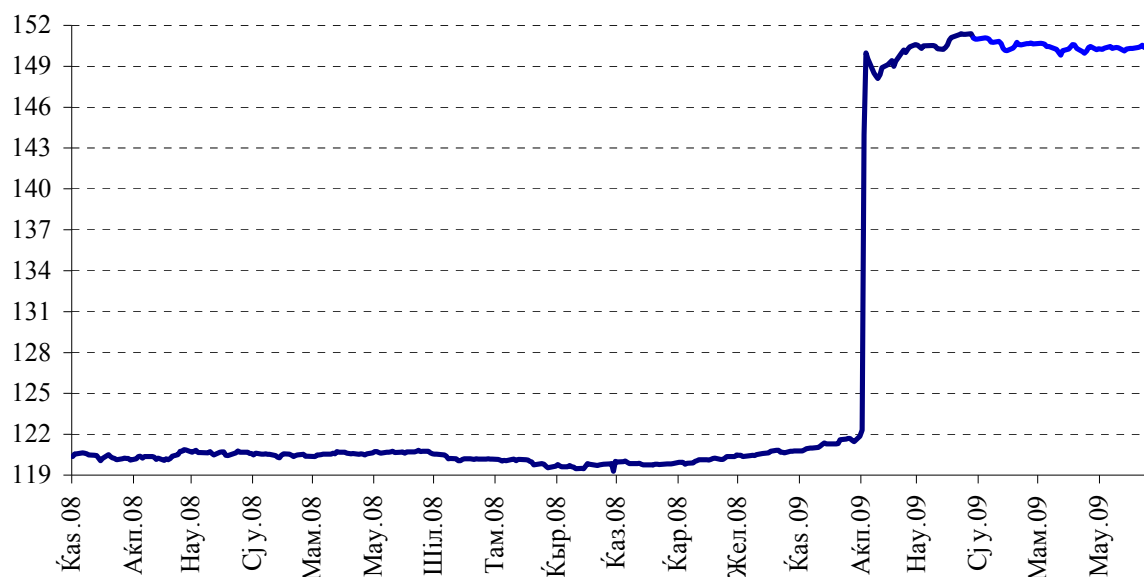
Теңгенің айырбастау бағамын түзету отандық тауар өндірушілермен қатар экспорттерлерді де қолдауға мүмкіндік берді, бұл қаралып отырған кезеңнің қорытындылары бойынша сауда операцияларының нәтижелерінде көрінді.

– **Теңгенің номиналдық айырбастау бағамы**

2009 жылғы 2-тоқсанда ішкі валюта нарығындағы жағдай біршама тұрақты болды. Тұтастай алғанда, тоқсанның қорытындылары бойынша теңгенің бағамы бір АҚШ доллары үшін 0,4%-ға 151,08 теңге/АҚШ долл. 150,43 теңге/АҚШ долл. дейін нығайды. Жыл басынан бастап номиналды көрсетуде теңге АҚШ долларына қарағанда 24,5%-ға әлсіреді.

Теңгенің орташа алынған биржалық айырбастау бағамы 2009 жылғы 2-тоқсанда бір доллар үшін 150,45 теңгені құрады. Тоқсан ішінде теңге АҚШ долларына қарағанда бір АҚШ доллары үшін 149,82-151,08 теңге ауқымында өзгерді (17-график).

17-график

Теңгенің АҚШ долларына шаққандағы номиналдық айырбас бағамының динамикасы

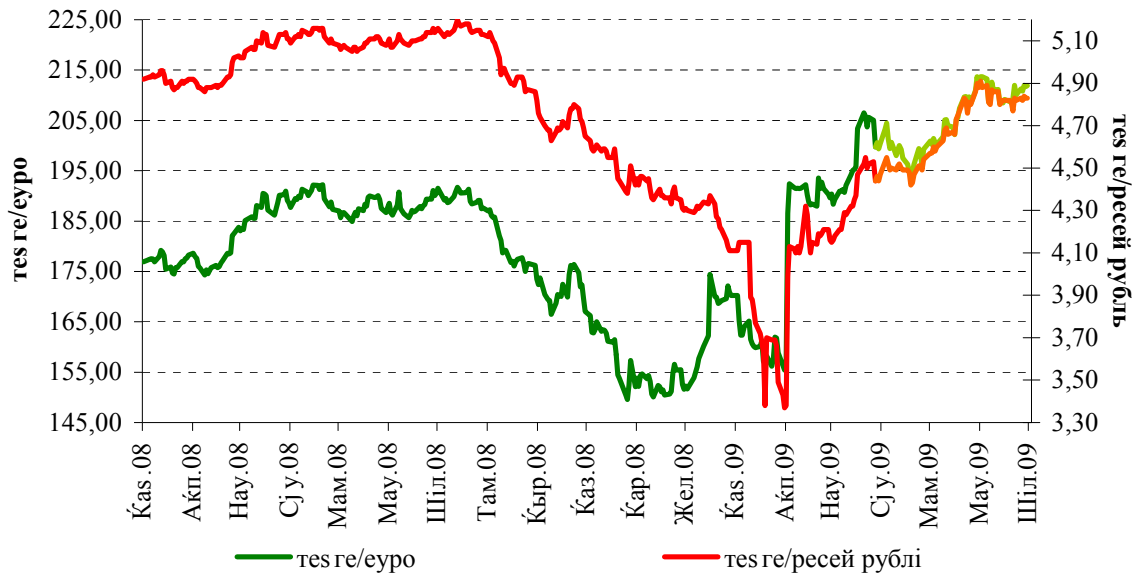
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Ішкі валюта нарығының биржалық бөлігінде еуромен және ресей рублімен мәмілелердің көлемі аз ғана күйінде қалатындықтан, теңгенің осы валюталарға қатысты бағамы АҚШ долларына қатысты кросс-бағам негізінде есептеледі. Тиісінше, теңгенің еуроға және ресей рубліне қатысты бағамының динамикасы теңгенің АҚШ долларына бағамының динамикасымен, халықаралық қаржы нарығында бірыңғай еуропалық валюта ережесімен және Ресей Орталық Банкінің ресей рублінің валюталар қоржынына қатысты айырбастау бағамы саясатымен айқындалды.

Тұтастай алғанда, 2009 жылғы 2-тоқсанда теңгенің еуроға және ресей рубліне ресми бағамы тиісінше 5,5% және 8,6%-ға әлсіреді (18-график).

18-график

Тенгенің еуроға және ресей рубліне шаққандағы ресми бағамының динамикасы

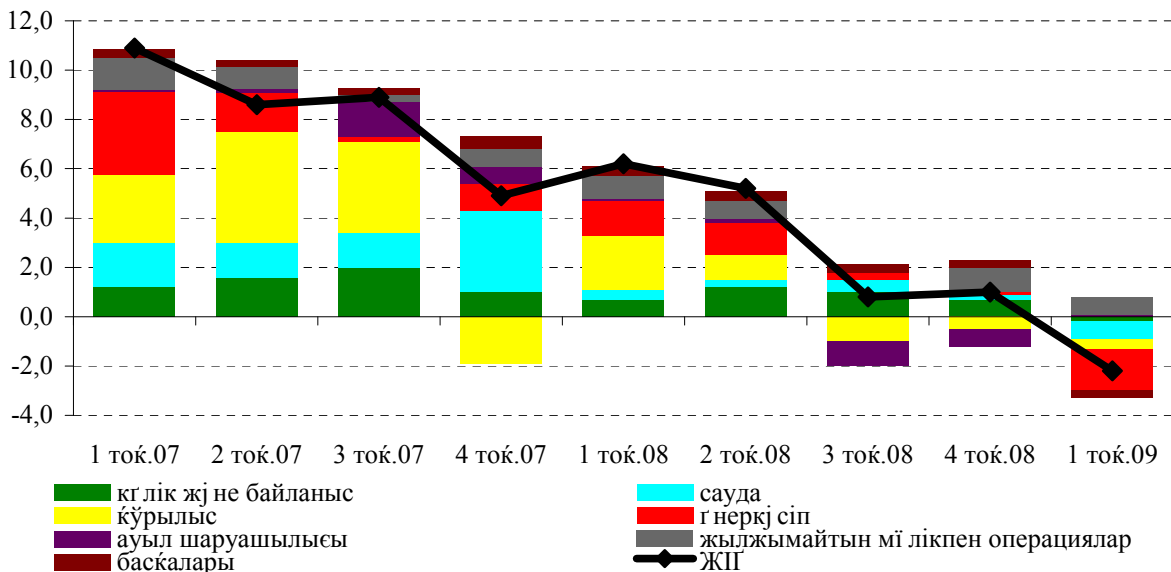
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2.2. Өндіріс

2009 жылғы 1-тоқсанда ЖІӨ өндірісінің көлемі ағымдағы бағамен 3055,3 млрд. теңге болды. Өнеркәсіпте, құрылыста, саудада, көлікте өндірістің төмендеуінің теріс әсерінен ЖІӨ 2008 жылғы 1-тоқсанмен салыстырғанда нақты көрсетуде 2,2%-ға азайды (19-график).

19-график

Нақты ЖІӨ-нің өсуіне экономиканың негізгі саларының үлесі (өткен жылғы тиісті кезеңге %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігінің деректері, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептеуі

Құрылыстың нақты бағадағы нақты көлемінің индексі 2008 жылғы 1-тоқсанмен салыстырғанда 6,6%-ға, саудада - 5,3%-ға, өнеркәсіпте - 5,0%-ға, көлікте - 5,0%-ға төмендеді, ол ЖІӨ-н қалыптастыруға теріс әсер етті. Ауыл шаруашылығында, жылжымайтын мүлікпен операцияларда, қонақжай-мейрамхана бизнесінде, байланыста, қаржы қызметінде өсу қарқыны баяулады, индекстері тиісінше 103,6%, 103,8%, 104,0%, 104,2%, 107,1% деңгейге дейін төмендеді. Өсу қарқынының ұлғаюы тек мемлекеттік басқару саласы бойынша байқалды, оның индексі 109,3% болды.

2.3. Еңбек нарығы

2.3.1. Жұмыспен қамту және жұмыссыздық

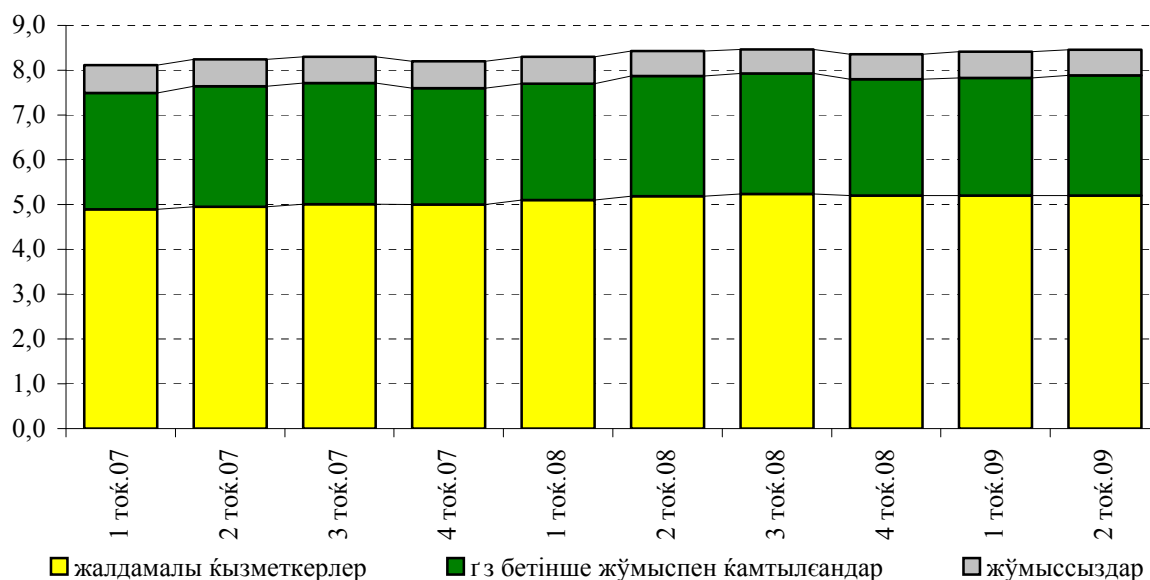
2009 жылғы 2-тоқсанда экономикада жұмыспен қамтылғандар саны өсті, бұл көбіне мемлекеттің жұмыспен қамтуды қолдауға бағытталған 2009 жылы «Жол картасын» іске асыруына байланысты. Олардың саны 7,9 млн. адамды құрады, бұл өткен кезеңдегіге қарағанда 0,8%-ға көп. Жалдамалы қызметкерлердің саны 5,2 млн. адамға дейін, 0,2%-ға өсті, ал өздігінен жұмыспен қамтылғандар 2,7 млн. адам, 2,1%-ға өсті.

Мемлекеттік және мемлекеттік емес ұйымдардағы жалдамалы қызметкерлердің құрылымында 4,2 млн. адам (жалдау бойынша барлық жұмыс істейтіндердің 81,1%), жеке тұлғаларда – 0,7 млн. адам (12,6%), шаруа (фермер) қожалықтарында – 0,3 млн. адам (6,3%) жұмыс істеді.

2009 жылғы 2-тоқсанда жұмыссыздар саны өткен кезеңмен салыстырғанда 2,6%-ға және 2008 жылғы 2-тоқсанға қатысты 2,0%-ға төмендеп, 568,1 мың адамды құрады (20-график).

20-график

Экономикалық белсенді халықтың құрылымы, млн. адам

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

2009 жылғы мамырда жалдамалы қызметкерлердің құрылымы өзгерді.

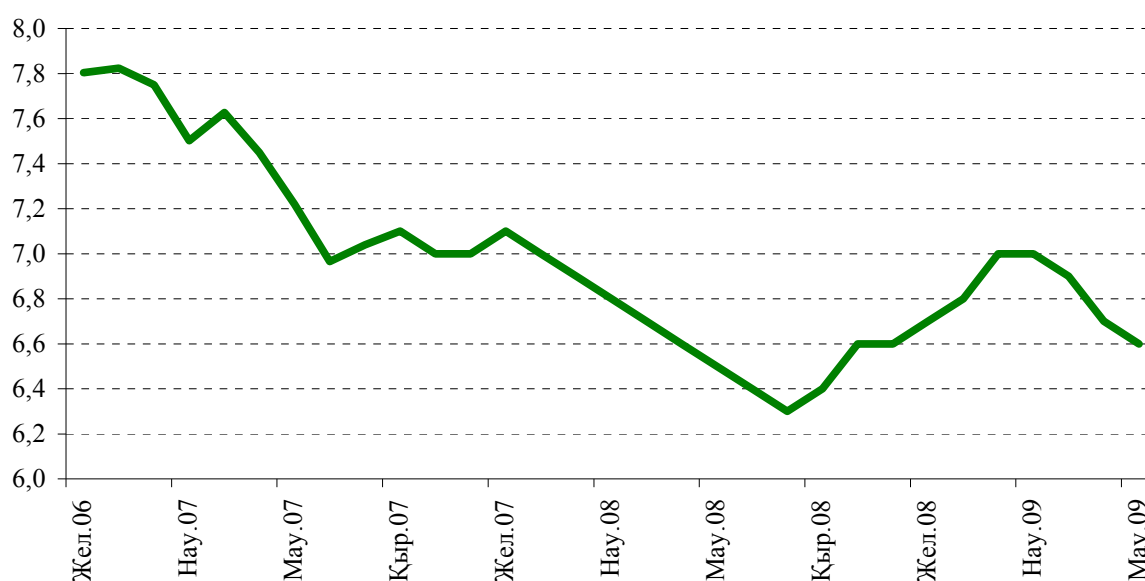
Өткен жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда мемлекеттік басқару, білім беру және денсаулық сақтау жұмыспен қамтудың өсуін қамтамасыз ететін негізгі салалар болып табылды. Жұмыспен қамтылғандардың анағұрлым көп кетуі өңдеуші өнеркәсіп пен құрылысқа тиесілі.

Өткен тоқсанмен салыстырғанда ауыл шаруашылығында жұмыспен қамтылғандардың саны анағұрлым ұлғайды, бұл маусымдылық факторына байланысты, ал денсаулық сақтауда, құрылыста олардың санының ұлғаюы бұл мемлекеттің құрылыстың аяқталмаған объектілерін қаржыландыру белсенділігімен байланысты. Жұмыспен қамтудың ең көп төмендеуі өнеркәсіпте, әсіресе өңдеуші өнеркәсіпте және саудада байқалды, бұл осы салалардағы жалғасып отырған құлдыраумен, сондай-ақ мемлекеттік басқаруда - мемлекеттік органдардағы қысқарту саясатына байланысты болды.

Экономикадағы жұмыспен қамтылғандар санының өсуі 2009 жылғы 2-тоқсанда жұмыссыздық деңгейінің 6,9%-дан 6,7%-ға дейін төмендеуін қамтамасыз етті (21-график).

21-график

Нақты жұмыссыздық деңгейі, %

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

2.3.2. Жалақы және өнімділік

2009 жылғы 1-тоқсанда бүкіл өткен жыл бойы байқалған номиналдық жалақының өсуі жалғасты, алайда қарқынды динамикасы баяулады. Осыған қарамастан, 2008 жылғы тиісті кезеңнің көрсеткішімен салыстырғанда орташа айлық жалақы 13,1%-ға өсті (2008 жылғы 4-тоқсанда - 10,7%-ға өсті).

Халықтың сатып алу қабілетінің көтерілуіне тұтыну бағаларының өсуі қарқынының баяулауы қолайлы әсер етті және бұл жалақының нақты көрсетуде 3,9%-ға ұлғаюына ықпал етті (2008 жылдың осы тиісті кезеңіне), осыдан бір тоқсан бұрын төмендеу 0,7%-ды құрады.

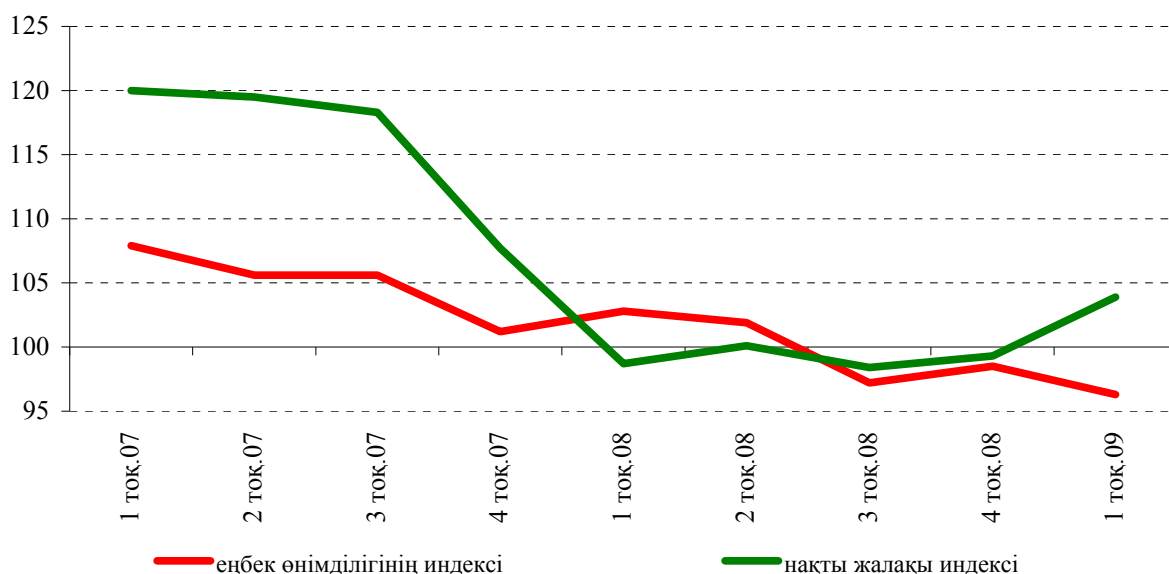
2009 жылғы наурызда 2008 наурыздан салыстырғанда бюджеттік қызметкерлердің жалақысы: мемлекеттік басқаруда, денсаулық сақтауда, білім беруде, сондай-ақ құрылыста біршама көтерілді. Бұл бюджеттен төленетін жалақының индексациясына, сондай-ақ мемлекеттік қаражаттың құрылыс секторын қолдауға бөлінуіне байланысты. Жалақының қысқаруы қаржы секторында, көлік және байланыста, сондай-ақ саудада байқалды. Осыған қарамастан, жалақының ең жоғары деңгейі қаржы секторында, өндіруші өнеркәсіпте, жылжымайтын мүлікпен

операциялар секторында сақталды, ал ең төменгі – ауыл шаруашылықта, білім беру, денсаулық сақтау салаларында сақталды.

Экономикадағы жұмыспен қамтылғандар санының қысқаруы аясында ЖІӨ азаюы Ұлттық Банктің бағалауы бойынша 2009 жылғы 1-тоқсанда еңбек өнімділігінің 3,7%-ға төмендеуіне әкеліп соқтырды (222-график-график).

22-график

**Еңбек өнімділігінің және нақты жалақының динамикасы
(өткен жылғы тиісті айға %-бен)**

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептеуі

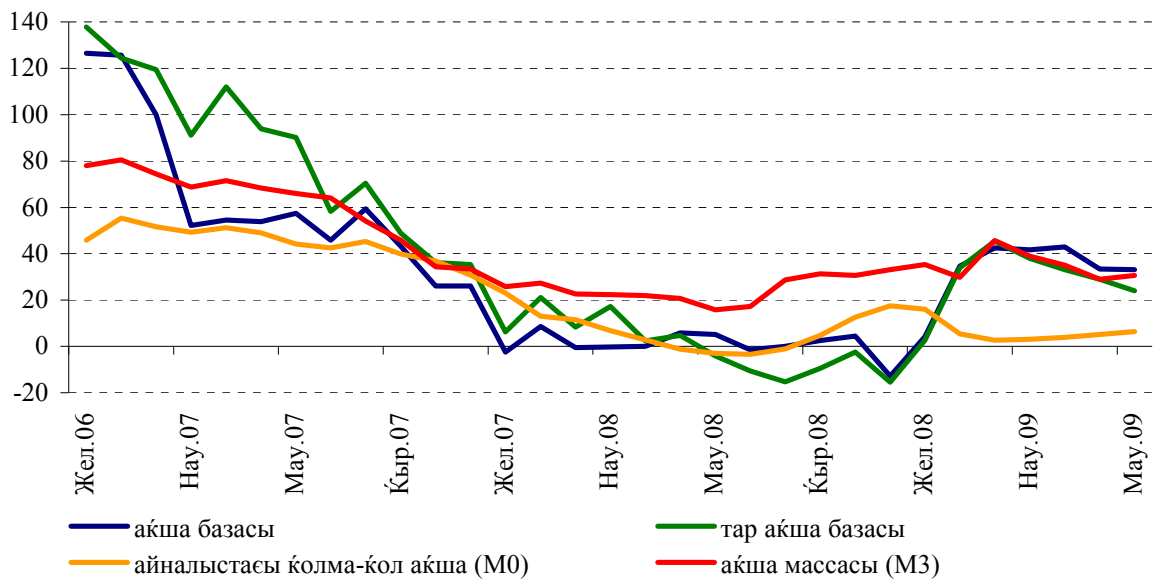
3. Ақша ұсынысы

3.1. Ақша агрегаттары

2009 жылғы 2-тоқсанда ақша агрегаттарының жылдық динамикасы (айналыстағы қолма-қол ақшаны қоспағанда) барынша сенімді, бірақ бұл ретте баяулаған өсу қарқынын көрсетті (23-график).

23-график

Ақша агрегаттарының динамикасы (өткен жылғы тиісті айға %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

3.1.1. Ақша базасы

Ақша базасы 2009 жылғы маусымның аяғында 2333,8 млрд. теңгені құрады. 2009 жылғы 2-тоқсанда ақша базасының кеңеюі 4,3%-ды құрады. Тар ақша базасы 2009 жылғы 2-тоқсанда 7,9%-ға 1900,0 млрд. теңгеге дейін тарылды.

2009 жылғы маусымда 2008 маусыммен салыстырғанда ақша базасы 33,1%-ға кеңейді. Бұл кеңею негізінен «Самұрық-Қазына» ҰӘҚ-ның жекелеген банктердің Ұлттық Банктегі теңгелік корреспонденттік шоттарына ақшаны аударумен қамтамасыз етілді.

Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері 2009 жылғы маусымда 2008 жылғы маусыммен салыстырғанда 12,3%-ға 18,5 млрд. АҚШ долл. дейін төмендеді. Олардың құрылымында валютаны ішкі валюта нарығында сату бойынша операциялар, Үкіметтің сыртқы борышына қызмет көрсету және банктердің шетел валютасындағы корреспонденттік шоттарындағы қалдықты төмендету нәтижесінде таза валюталық қорлар қысқарды. Бұл төмендеу Ұлттық қордың активтерін қайта айырбастаумен және Үкіметтің Ұлттық Банктегі шоттарына валютаның түсуімен, сондай-ақ алтындағы активтердің өсуімен өтелген жоқ.

2009 жылғы маусымда 2008 жылғы маусыммен салыстырғанда Ұлттық Банктің таза ішкі активтері қаржы ұйымдарына қайта қаржыландыру заемдары бойынша талаптардың өсуі және банктер алдындағы қысқа мерзімді ноталар бойынша

міндеттемелердің қысқаруы нәтижесінде ұлғайды (қараңыз, 5. Ақша-кредит саясатының құралдары және операциялары).

2009 жылғы маусымда тар ақша базасы 2008 жылғы маусыммен салыстырғанда 24,0%-ға кеңейді (2-кесте).

2-кесте

**Ұлттық Банк активтерінің және пассивтерінің өзгеру динамикасы
(өткен жылғы тиісті кезеңге %)**

	3 тоқ. 08	4 тоқ. 08	1 тоқ. 09	2 тоқ. 09
Таза халықаралық резервтер	19,1	12,6	-2,2	-12,3
Таза ішкі активтер	-51,7	38,2	108,2	143,6
Үкіметке таза талаптар	63,3	133,5	-45,6	-108,1
Қаржы ұйымдарына талаптар	-172,5	53,7	203,8	231,8
Қалған экономикаға талаптар	3,0	1,6	4,1	-4,1
Басқа таза ішкі активтер	-26,5	7,1	-99,1	-122,9
Ақша базасы	2,4	4,2	41,7	33,1
Тар ақша базасы	-9,5	2,6	38,0	24,0

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

3.1.2. Ақша массасы

2009 жылғы 2-тоқсанда ақша массасы 1,5%-ға 6786,3 млрд. теңгеге дейін ұлғайды. 2009 жылғы маусымда 2008 жылғы маусыммен салыстырғанда оның ұлғаюы банк жүйесінің таза ішкі және сыртқы активтерінің өсуі нәтижесінде 30,6%-ды құрады.

3-кесте

**Ақша массасы өзгерістерінің динамикасы
(өткен жылғы тиісті кезеңге %)**

	3 тоқ. 08	4 тоқ. 08	1 тоқ. 09	2 тоқ. 09
Таза сыртқы активтер	212,6	233,2	599,2	1439,7
Ішкі активтер	0,2	1,9	10,6	9,5
Үкіметке талаптар	2563,3	159,2	-117,3	-80,9
Экономикаға талаптар	5,9	7,1	18,2	17,7
Басқа да таза ішкі активтер	-26,8	-24,0	-49,3	-48,9
Ақша массасы	31,4	35,4	38,9	30,6
Айналыстағы қолма-қол ақша	4,7	16,0	3,1	6,4
Резиденттердің депозиттері	37,0	39,1	45,0	34,8

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Банк жүйесінің таза сыртқы активтері құрылымында 2009 жылғы маусымда 2008 жылғы маусыммен салыстырғанда Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтерінің төмендеуі аясында банктердің таза сыртқы активтері өсті. Банктердің таза сыртқы активтерінің өсуі 2009 жылғы ақпанда жүргізілген теңгенің құнсыздануы нәтижесінде олардың көлемін қайта бағалау және сол сияқты банктердің резидент еместер алдындағы міндеттемелерінің төмендеуі есебінен болды.

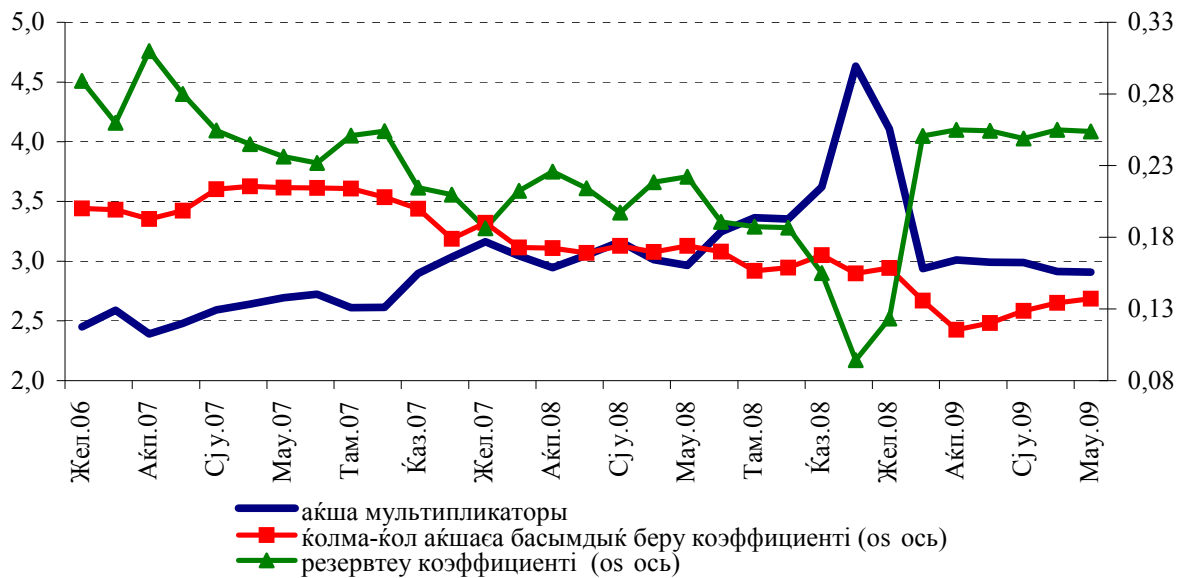
Банк жүйесінің ішкі активтерінің өсуі экономикаға кредиттеу көлемінің өсуімен қамтамасыз етілді, ал Үкіметке таза талаптар және банк жүйесінің басқа да таза ішкі активтері қысқарды.

Ақша массасының негізгі құрамдас бөліктерінің динамикасын талдау резиденттердің банк жүйесіндегі депозиттерінің айналыстағы қолма-қол ақшаның өсу қарқынымен салыстырғанда қарқынды өсуін көрсетті. Нәтижесінде ақша массасы құрылымындағы резиденттер депозиттерінің үлесі 2008 жылғы маусымдағы 85,2%-дан 2009 жылғы маусымның қорытындысы бойынша 87,9%-ға дейін ұлғайды.

Ақша мультипликаторы ақша массасының өсу қарқынымен салыстырғанда ақша базасының кеңеюінің қарқынды өсуі нәтижесінде 2008 жылғы маусымдағы 2,96-дан 2009 жылғы маусымда 2,91 дейін төмендеді. Оған банктердің елеулі артық резервтерді жинақтауына байланысты резервтеу коэффициентінің көтерілуі, сондай-ақ айналыстағы қолма-қол ақшаның өсуімен салыстырғанда депозиттер өсуінің анағұрлым жоғары қарқынына байланысты қолма-қол ақшаны тандау коэффициентінің төмендеуі себепші болды (24-график).

24-график

Ақша мультипликаторының және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

3.1.3. Айналыстағы қолма-қол ақша

2009 жылғы 2-тоқсанда айналыстағы қолма-қол ақша көлемі 14,1%-ға өсіп, 818,7 млрд. теңге болды. Өсудің негізгі себебі жалақы бойынша нетто-берудің, жеке және заңды тұлғаларға заемдарды нетто-берудің өсуі болып табылады. Бұл ретте валютаны сатудан нетто-түсімдердің өсуі айналыстағы қолма-қол ақша көлемінің өсуін ішінара бейтараптандырды.

2009 жылғы маусымда айналыстағы қолма-қол ақша 2008 жылғы маусымдағымен салыстырғанда 6,4%-ға ұлғайды. Бұл қолма-қол ақшаның өсуін қамтамасыз ететін факторлардың ықпалы (жалақының және зейнетақының өсуі), олардың азаюына себепші болатын факторлардың ықпалынан (айырбастау пункттерінің қолма-қол шетел валютасын сату көлемінің ұлғаюы, депозиттердегі қалдықтардың өсуі, тауарларды, жұмыстарды және қызмет көрсетулерді сатудан түсімдер және басқалар) басым болғандығын көрсетеді.

2009 жылғы 2-тоқсанда 2008 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда банктердің кассаларынан қолма-қол ақшаны беру 5,7%-ға 2433,9 млрд. теңгеге дейін, банктердің

кассаларына түсім – 8,3%-ға 2257,4 млрд. теңгеге дейін қысқарды. Нәтижесінде банктердің кассаларынан нетто-беру 176,5 млрд. теңгені құрады.

3.2. Қаржы нарығы

3.2.1. Резиденттердің депозиттері

2009 жылғы маусымның аяғында резиденттердің депозиттері 5967,5 млрд. теңгеге жетті, 2009 жылғы 2-тоқсанда олар 0,1%-ға төмендеді. Заңды тұлғалардың депозиттері 0,5%-ға азайды, жеке тұлғалардың депозиттері 1,2%-ға өсті.

Резиденттердің депозиттік ұйымдардағы депозиттерінің жалпы көлемі 2009 жылы маусымда өткен жылдың тиісті айымен салыстырғанда 34,8%-ға өсті. Бұл ретте жеке тұлғалардың депозиттерімен салыстырғанда заңды тұлғалардың депозиттерінің қарқындап өсуі байқалды. Оған қоса, шетел валютасындағы депозиттердің өсуі теңгенің құнсыздану әсерін ескермегенде, сондай-ақ ұлттық валютадағы депозиттердің өсу қарқынынан асты (4-кесте).

4-кесте

Резиденттер депозиттерінің өзгеру динамикасы (өткен жылғы тиісті кезеңге %)

	3 тоқ.08	4 тоқ.08	1 тоқ.09	2 тоқ.09
Резиденттердің депозиттері	37,0	39,1	45,0	34,8
<i>Халықтың депозиттері</i>	9,3	2,8	7,3	10,6
Аударылатын депозиттер	8,8	7,7	1,6	5,4
ұлттық валютада	13,1	10,1	-1,2	3,7
шетел валютасында	-13,3	-5,5	17,7	17,2
Басқа депозиттер	9,3	2,2	7,9	11,3
ұлттық валютада	7,0	-6,9	-38,9	-30,0
шетел валютасында	13,5	16,1	80,0	75,7
Банктік емес заңды тұлғалардың депозиттері	53,7	60,2	66,1	46,7
Аударылатын депозиттер	32,4	48,2	110,6	95,4
ұлттық валютада	30,2	43,0	90,7	70,7
шетел валютасында	41,1	71,9	189,4	195,3
Басқа депозиттер	68,2	66,0	41,4	18,9
ұлттық валютада	39,0	55,7	5,8	-2,5
шетел валютасында	122,2	85,5	94,1	49,7

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Жеке тұлғалардың депозиттері ұлғаюының анағұрлым төмен қарқыны халықтың ақша кірістері өсуінің баяулауымен, қаражатты қолма-қол шетел валютасына аударуымен түсіндіріледі. Оған қоса, мемлекеттің заңды тұлғаларға көрсететін елеулі қаржылық қолдауы олардың аударылатын депозиттері көлемінің өсуіне әкелді.

Оған қоса, құнсыздануды күту жағдайында халықтың ұлттық валютадағы депозиттері шетел валютасындағы депозиттерге көшті.

Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің ұлттық валютаны қолдау жөніндегі жүзеге асырған жалпы шаралары шеңберінде Қазақстанның депозиттерге кепілдік беру қоры 2009 жылғы 16 ақпаннан бастап шетел валютасындағы депозиттер бойынша сыйақыны 10%-дан 8%-ға дейін төмендетті, ал ұлттық валютадағы депозиттер бойынша ставка 13,5% деңгейінде белгіленді.

2009 жылғы 2-тоқсанда осы шара депозиттік нарыққа тікелей ықпал ете бастады, ұлттық валютадағы салымдар өсті және олардың үлесі шетел валютасында төмендеді. 2009 жылғы 2-тоқсанда жеке тұлғалардың ұлттық валютадағы салымдары 12,7%-ға ұлғайды және шетел валютасында 6,1%-ға төмендеді.

2009 жылғы маусымда банктік емес заңды тұлғалардың теңгедегі мерзімдік депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 4,1%-ды (2008 жылғы маусымда – 5,1%), ал жеке тұлғалардың депозиттері бойынша – 10,6%-ды (11,7%) құрады.

3.2.2. Экономикаға кредиттер

2009 жылғы 2-тоқсанда экономикаға кредиттер 0,4%-ға 8109,2 млрд. теңгеге дейін төмендеді. Бұл ретте халыққа кредиттер 3,2%-ға азайды, заңды тұлғаларға – 0,8%-ға өсті.

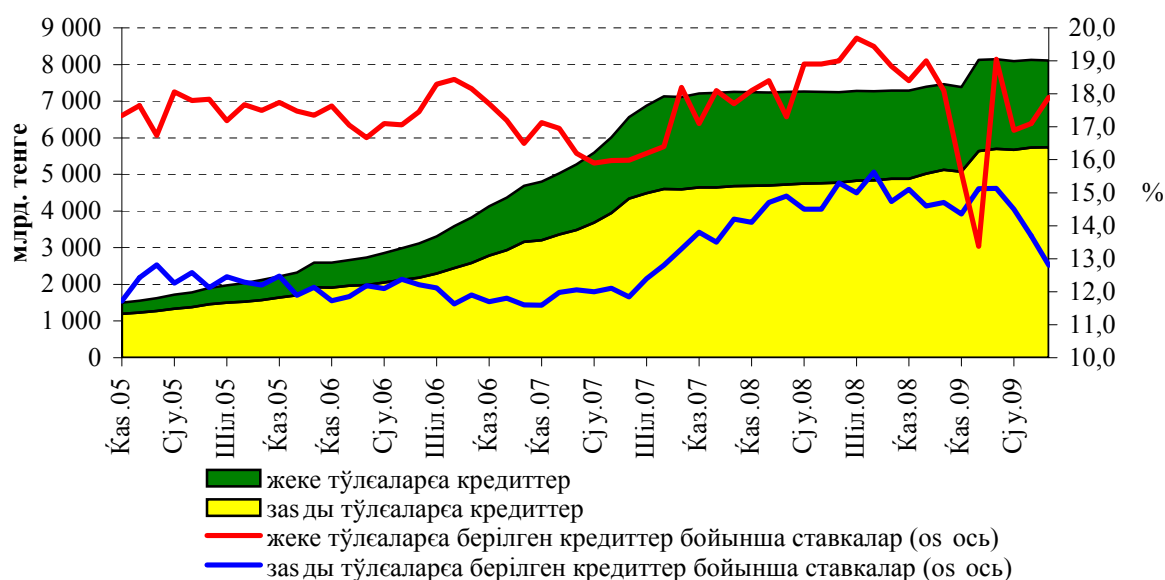
2009 жылғы маусымда экономикаға кредиттер 2008 жылғы маусымдағы жағдай бойынша олардың көлемінен 11,9%-ға асты.

Заңды тұлғаларға берілген кредиттер бойынша орташа алынған ставка 2009 жылғы маусымда 2008 жылғы маусымдағымен салыстырғанда 15,3%-дан 12,8%-ға дейін төмендеді. Ставкалар өлшемдерінің төмендеуі барлық бағыт бойынша валюта түрлері бойынша да, сол сияқты кредиттеу мерзімдеріне қатысты да байқалды. Бұл көбіне мемлекеттің кредиттеуді қолдауға жаңа заемдар беруі, сол сияқты қолдағы берешекті қайта қаржыландыруы арқылы қаражатты бөлуімен байланысты.

Жеке тұлғаларға берілген кредиттер бойынша орташа алынған ставка 2009 жылғы маусымда 2008 жылғы маусымдағымен салыстырғанда 19,0%-дан 17,9%-ға дейін төмендеді, бұл ретте ставкалардың өсуі (22,9%-дан 30,4%-ға дейін) ұлттық валютада берілген тек қысқа мерзімді кредиттер бойынша байқалды (25 - график).

25-график

Экономикаға кредиттер және олар бойынша сыйақы ставкаларының динамикасы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Кредиттер құрылымында берешектің негізгі көлемі айналым құрал-жабдықтарын сатып алуға, жаңа құрылысқа және қайта жаңартуға, сондай-ақ басқа да мақсаттарға, негізінен, бұрын берілген кредиттерді қайта қаржыландыруға берілген

кредиттер есебінен қамтамасыз етілді. Тұтыну мақсаттарына, сондай-ақ азаматтарға тұрғын үй салу мен сатып алуға берілген кредиттер айтарлықтай азайды.

Салалар бойынша банктердің кредиттері бойынша елеулі берешек саудаға, құрылысқа, өндірістік емес салаға және жеке қызметке тиесілі.

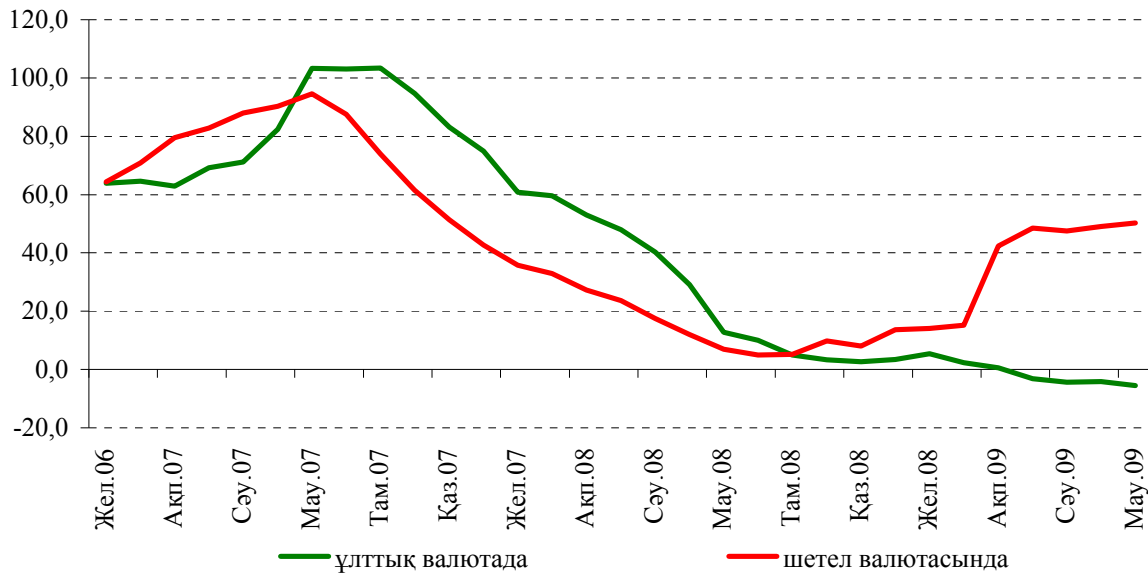
– **Заңды тұлғаларға кредиттер**

Заңды тұлғаларға кредиттер көлемі 2009 жылғы маусымда 2008 жылғы маусыммен салыстырғанда 20,3%-ға өсті. Бұл ретте құнсыздану әсерін ескермегенде, бағалау бойынша өсу 7,0% болар еді.

2009 жылғы 2-тоқсанда шетел валютасындағы кредиттердің жылдық өсуі ұлттық валютадағы кредиттердің өсуінен асып түсті, оған теңгенің құнсыздануы нәтижесінде кредиттік борышты қайта бағалау себепші болды (26-график).

26-график

Заңды тұлғаларға берілген кредиттер динамикасы (өткен жылғы тиісті кезеңге %)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2009 жылғы маусым аяғында заңды тұлғаларға кредиттеу жалпы көлеміндегі орта- және ұзақ мерзімді кредиттердің үлесі 76,4%-ды құрады (2008 жылғы маусымда – 72,3%).

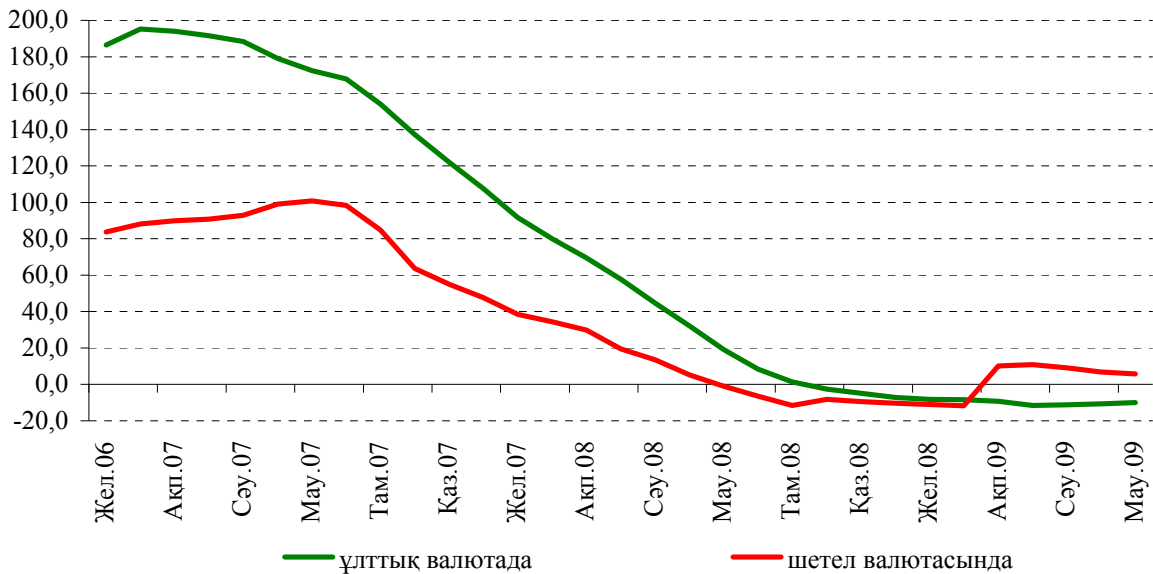
– **Халыққа кредиттер**

2009 жылғы маусымда 2008 жылғы маусыммен салыстырғанда жеке тұлғаларға кредиттердің көлемі 4,3%-ға төмендеді. Бұл ретте құнсыздану әсерін ескермегенде төмендеу, бағалау бойынша 11,6%-ды құраған болар еді.

Халыққа кредиттер құрылымында ұлттық валютадағы кредиттер төмендеуді, ал шетел валютасында өсуді көрсетті. 2009 жылғы маусымда 2008 жылғы маусыммен салыстырғанда халыққа ұлттық валютада берілген кредиттер 9,9%-ға төмендеді, бұл ретте шетел валютасындағы кредиттер теңгенің құнсыздануынан кейін қайта бағалау нәтижесінде 5,7%-ға көтерілді (27-график).

27-график

**Халыққа берілген кредиттер динамикасы
(өткен жылғы тиісті кезеңге, %-бен)**

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

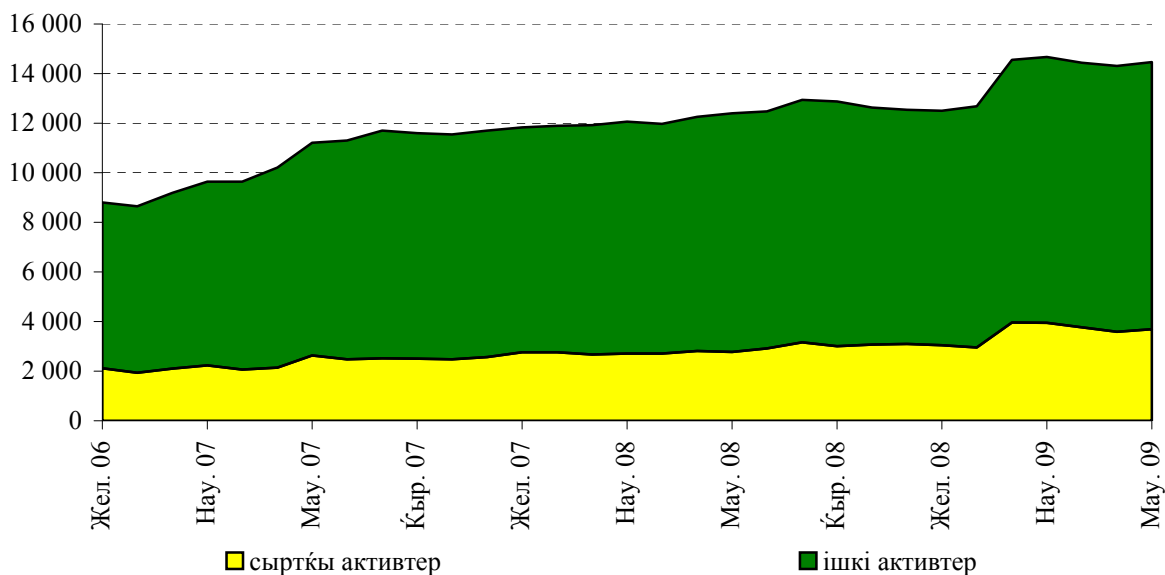
3.2.3. Банктердің активтері және міндеттемелері

– **Активтер**

2009 жылғы 2-тоқсанда банктер активтерінің монетарлық шолуға сәйкес есептелген мөлшері 1,4%-ға 14,5 трлн. теңгеге дейін төмендеді. Банктердің активтері жылдық көрсетуде 2009 жылғы маусымда 2008 жылғы маусыммен салыстырғанда 16,6%-ға, ал құнсыздану әсерін ескермегенде тиісінше – 3,5%-ға өсті (28-график).

28-график

Банктер активтерінің динамикасы, млрд. теңге

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

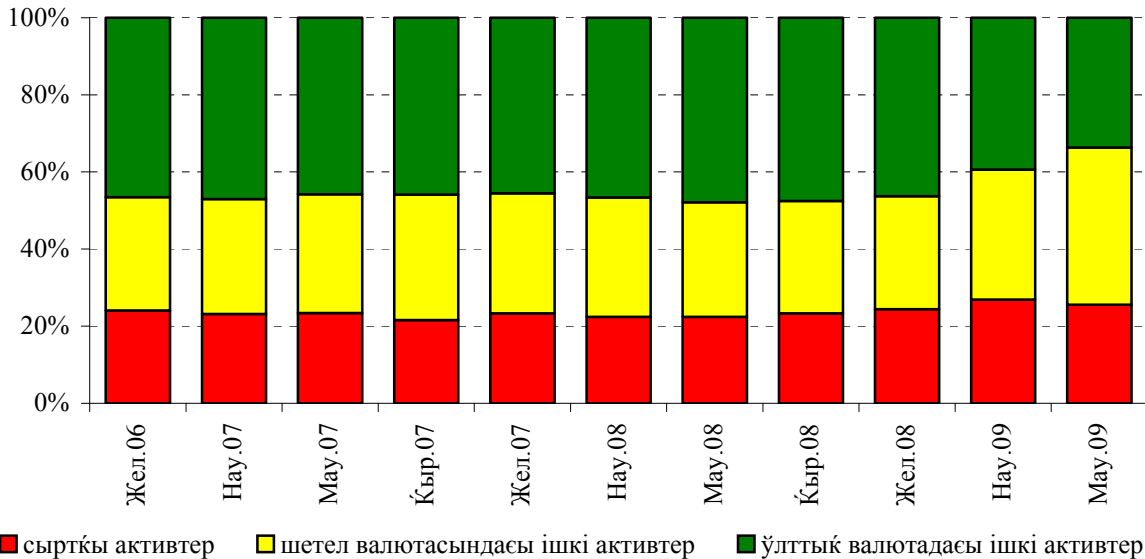
2009 жылғы маусымның аяғында банктердің сыртқы активтері активтердің жалпы көлемінің 25,5% иеленді немесе 24,5 млрд. АҚШ долл. құрады. 2009 жылғы наурызбен салыстырғанда олар 6,4%-ға қысқарды, 2008 жылғы маусыммен салыстырғанда 32,9%-ға ұлғайды.

Сыртқы активтер құрылымындағы 2009 жылғы маусымда резидент еместерге берілген кредиттер 55,3%-ға (2008 жылғы маусымда - 53,1%-ға), резидент еместерде орналастырылған депозиттер - 23,4%-ға (2008 жылғы маусымда - 21,0%-ға), резидент еместердің бағалы қағаздары – 6,4%-ға (2008 жылғы маусымда - 11,1%-ға) жетті.

2009 жылғы маусымда ішкі активтердің үлесіне 74,5% немесе 10,8 трлн. теңге тиесілі болды, оның ішінде ұлттық валютадағы ішкі активтер 54,8 % немесе 5,9 трлн. теңгені, шетел валютасымен – 45,2% немесе 4,9 трлн. теңгені құрады (29-график). 2009 жылғы наурыз-маусымда ішкі активтер 0,5%-ға ұлғайды, оның ішінде ұлттық валютадағы активтер 0,2%-ға өсті, шетел валютасындағы активтер 1,3%-ға қысқарды. Жылдық көрсетумен осы көрсеткіштердің өсуі 11,9%, (-)0,5% және 32,2%-ға, ал құнсыздану әсерін ескермегенде тиісінше -2,3%, (-)0,5% және 6,8%-ға жетті.

29-график

Банктер активтерінің құрылымы, %

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2009 жылғы маусымда 2008 жылғы маусыммен салыстырғанда банктер активтерінің сапасы күрт нашарлады. Үмітсіз кредиттердің үлесі стандарттық кредиттер үлесінің (60,0%-дан 53,8%-ға дейін) және күмәнді кредиттер үлесінің (38,3%-дан 29,8%-ға дейін) қысқаруы кезінде 1,7%-дан 16,5%-ға дейін ұлғайды. Оған қоса, күмәнді кредиттер құрылымында анағұрлым сапасы төмен активтер жағына активтердің ауысуы байқалды: 1 санат үлесінің бір уақытта төмендеуі кезінде (25,9%-дан 13,6%-ға дейін) 5 санат үлесі (1,2%-дан 6,1% дейін) өсті. Бұл банктер активтері сапасының бұдан әрі төмендеу қаупінің сақталып отырғандығын көрсетеді.

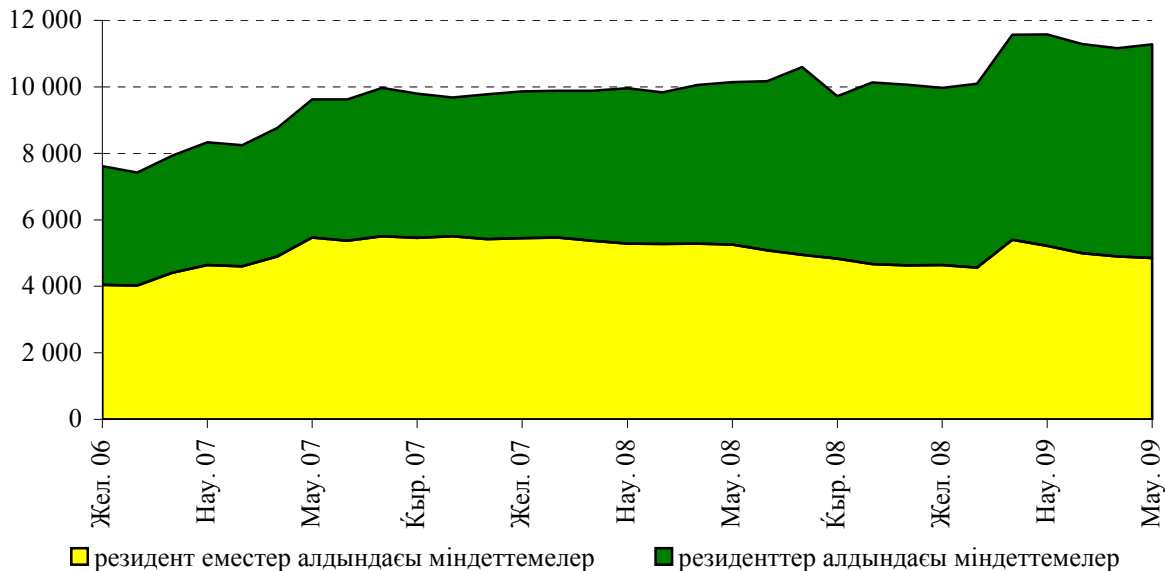
– Міндеттемелер

2009 жылғы 2-тоқсанда банктердің монетарлық шолуға сәйкес есептелген міндеттемелерінің жалпы сомасы 2,6%-ға төмендеді және маусымның аяғында 11,3 трлн. теңгені құрады. Банктердің міндеттемелері жылдық көрсетуде (2009 жылғы

маусымда 2008 жылғы маусыммен салыстырғанда) 11,2%-ға өсті, ал құнсыздану әсерін ескермегенде 3,0%-ға төмендейтін еді (30-график).

30-график

Банктер міндеттемелерінің динамикасы, млрд. теңге

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Банктердің резидент еместер алдындағы міндеттемелері 2009 жылғы маусымда 2008 жылғы наурызбен салыстырғанда 6,4%-ға, 32,2 млрд. АҚШ долларына дейін төмендеді. Жылдық көрсетуде банктердің резидент еместер алдындағы міндеттемелері 26,0%-ға қысқарды. 2009 жылғы маусымның аяғында олар банктердің міндеттемелері көлемінің 43,0% иеленді.

Банктердің резиденттер емес алдындағы міндеттемелерінің құрылымында 2009 жылғы маусымда резидент еместерден алынған кредиттер 2008 жылғы маусымда 84,4%-дан 82,1%-ға дейін, резидент еместердің депозиттері бойынша міндеттемелер – 2,5%-ға дейін төмендеді (2008 жылғы маусымда - 4,6%). Бағалы қағаздар бойынша міндеттемелер керісінше – 3,9%-дан 9,1%-ға дейін өсті.

2009 жылғы наурыз-маусым үшін резиденттер алдындағы міндеттемелер 1%-ға 6,4 трлн. теңгеге дейін, оның ішінде ұлттық валютадағы міндеттемелер 6,1%-ға 3,8 трлн. теңгеге дейін ұлғайды, шетел валютасындағы міндеттемелер 5,3%-ға 2,7 трлн. теңгеге дейін қысқарды. Жылдық көрсетумен осы көрсеткіштердің өсуі 31,6%-ды, 10,6% және 79,8%-ды, ал құнсыздану әсерін ескермегенде, тиісінше 21,2%-ды, 10,6% және 45,5%-ды құрады (31-график).

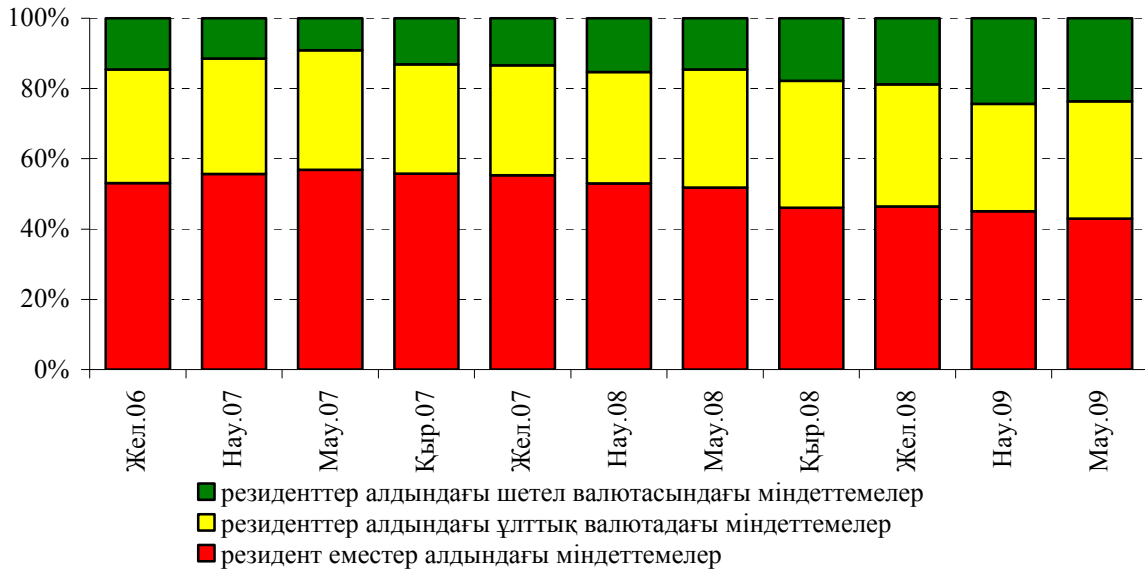
2009 жылғы маусымның аяғында резиденттер алдындағы міндеттемелер құрылымында мемлекеттік қаржылық емес ұйымдардың аударылған және басқа депозиттері – 23,6%-ға дейін (2008 маусымда – 16,5%) өсті, бұл мемлекеттің дағдарысқа қарсы бағдарламаны іске асыру шеңберінде «Самұрық-Қазына» ҰӘҚ-ның қаражатын орналастыруына байланысты. Мемлекеттік емес қаржылық емес ұйымдардың депозиттеріне тиесілі үлес осы кезеңде 33,4%-дан 27,8%-ға дейін, ал үй шаруашылығының үлесі – 29,7%-дан 25,0%-ға дейін төмендеді.

Қазақстанның банк жүйесі үшін 2009 жылғы 2-тоқсан біршама күрделі болды. Біріншіден, Қазақстанның екі банкі өз міндеттемелері бойынша дефолтқа жол берді. Екіншіден, банктердің монетарлық шолуға сәйкес есептелген активтерінің мөлшері олардың міндеттемелерінің мөлшерінен асқанынан қарамастан, тәуекел деңгейі

бойынша түзетілген активтердің мөлшері 2-тоқсанда банктердің міндеттемелерінен аз болды. Нәтижесінде пруденциалдық нормативтер туралы ережеге сәйкес есептелген меншік капиталы теріс болды. Үшіншіден, «БТА Банк» және «Альянс Банк» көлемі осы банктердің балансында айтарлықтай көп сыртқы міндеттемелерді қайта құрылымдау жоспарын әзірлеп жатыр. Қазақстанның банк жүйесінің бұдан әрі дамуы көбіне жоспардың және оларды іске асырудың қаншалықты табысты болатындығына байланысты.

31-график

Банктер міндеттемелерінің құрылымы, %

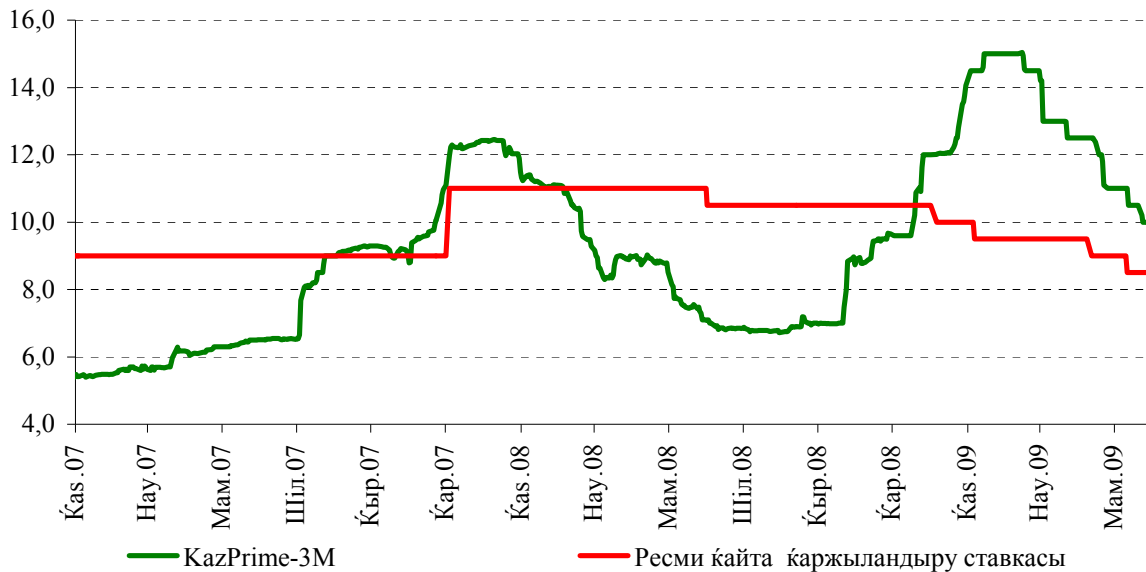
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

3.2.4. Қаржы нарығындағы ставкалар

2009 жылғы 2-тоқсанда банкаралық нарықта ставкалар деңгейінің төмендегені байқалды.

KazPrime индикаторы орта есеппен 2009 жылғы 1-тоқсандағы 14,08%-дан орта есеппен 2-тоқсанда 11,79%-ға дейін төмендеді. Бұл ретте 2009 жылғы наурыздың аяғында бұл индикатор 14,20%-ды, ал маусымның аяғында 10,00%-ды құрады (32-график).

32-график

KazPrime индикаторының динамикасы және ресми қайта қаржыландыру ставкасы %

Дерек көзі: Қазақстан Қор Биржасы, Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2009 жылы Ұлттық Банктің ресми қайта қаржыландыру ставкасын бірнеше рет төмендетуі KazPrime ставкаларының төмендеуі факторларының бірі болып табылады.

Сондай-ақ РЕПО операциялары бойынша ставкалар да төмендеуде.

2009 жылғы 2-тоқсанда автоматты РЕПО секторында 1 күндік операциялар бойынша орташа алынған ставка төмендеді және 1,00% құрады (1-тоқсанда – 6,12%). Бұл ретте оның ең жоғары деңгейі 2,64%-ды, ал ең төменгі деңгейі 0,28%-ды құрады.

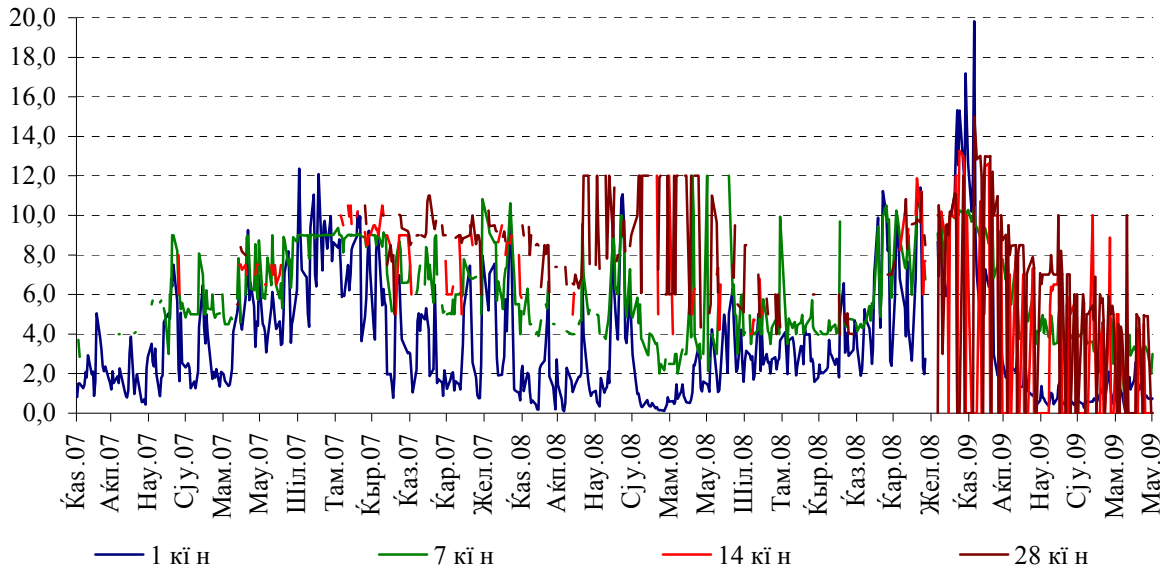
2009 жылғы 2-тоқсанда 7 күндік РЕПО операциялары бойынша ставканың ауытқуы 2,00% -дан 5,48%-ға дейінгі ауқымда өтті. 2009 жылғы 2-тоқсанда 7 күндік РЕПО операциялары бойынша орташа алынған ставка 3,65%-ды құрады, ал 1-тоқсанда 9,15%-ды құраған болатын.

14 күндік РЕПО операциялары бойынша орташа алынған ставка 2009 жылғы 2-тоқсанда 5,64% -ды (1-тоқсанда -9,59%) құрады. Ставкалардың ауытқуы 3,00%-дан 10,00%-ға дейін болды.

28 күндік РЕПО операциялары бойынша орташа алынған ставка 2009 жылғы 1 – тоқсандағы 9,20%-дан 2-тоқсанда 5,67%-ға дейін төмендеді. Оның ең жоғары деңгейі 10%-ды, ал ең төменгі деңгейі – 4% құрады (33-график).

33-график

РЕПО операциялары бойынша ставкалар динамикасы, %

Дерек көзі: Қазақстан Қор Биржасы

Ақша нарығында ставкалардың құбылмалылығы жоғары күйінде қалуда, бұл нарық сыйымдылығының аздығына, болмашы ғана тереңдігіне, кепіл құралдары санының жеткіліксіздігіне, нарыққа қатысушылардың төмен белсенділігіне байланысты. Сонымен қатар нарықтық ставкалар Ұлттық Банктің ставкалар дәлізінен барынша жиі тысқары шығып қалады, бұл ақша нарығында ол жайында ставкаларды тиісті тұрақтандыру құралы ретінде айтуға мүмкіндік бермейді.

2009 жылғы 2-тоқсанда автоматты РЕПО секторында мәмілелер көлемі өткен тоқсанмен салыстырғанда 29,4%-ға азайды.

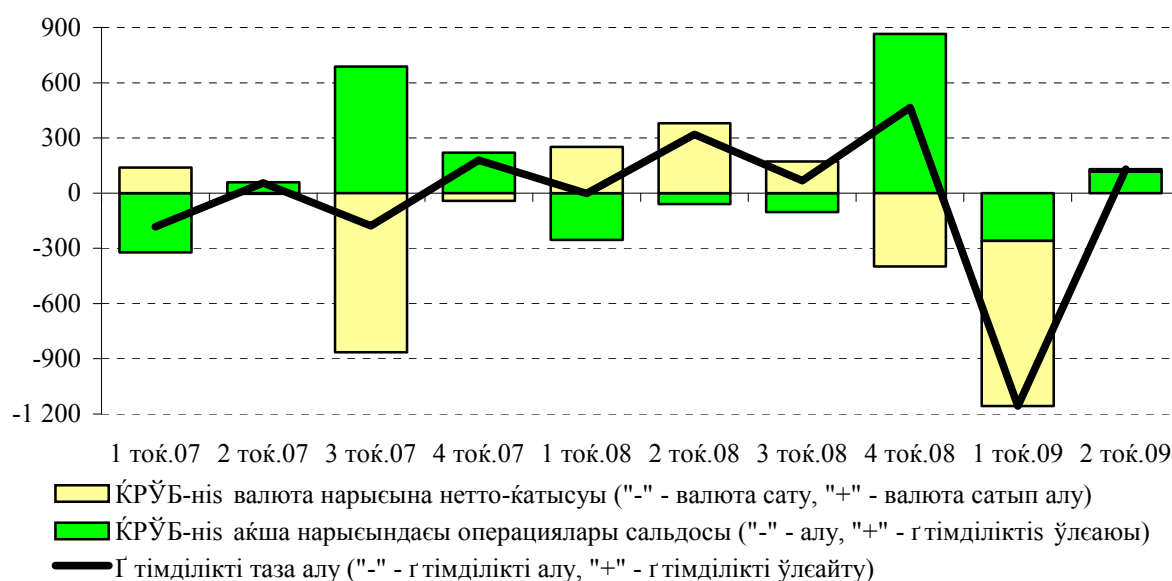
4. Ақша-кредит саясатының құралдары және операциялары

2009 жылғы 2-тоқсанда банктердің қысқа мерзімді өтімділігімен жағдайдың тұрақты болғандығы байқалды.

2009 жылғы 2-тоқсанда Ұлттық Банктің қаржы нарығындағы операцияларының қорытындысы, негізінен Ұлттық Банктің қайта қаржыландыру операцияларын жүргізу есебінен өтімділіктің ұлғаюы болды (34-график). Бұл ретте өтімділіктің ұлғаюы тек сәуірде байқалды, ал мамыр-маусымда өтімділікті алу Ұлттық Банк операцияларының қорытындысы болды.

34-график

Ұлттық Банктің ішкі нарықтағы операцияларының сальдосы, млрд теңге

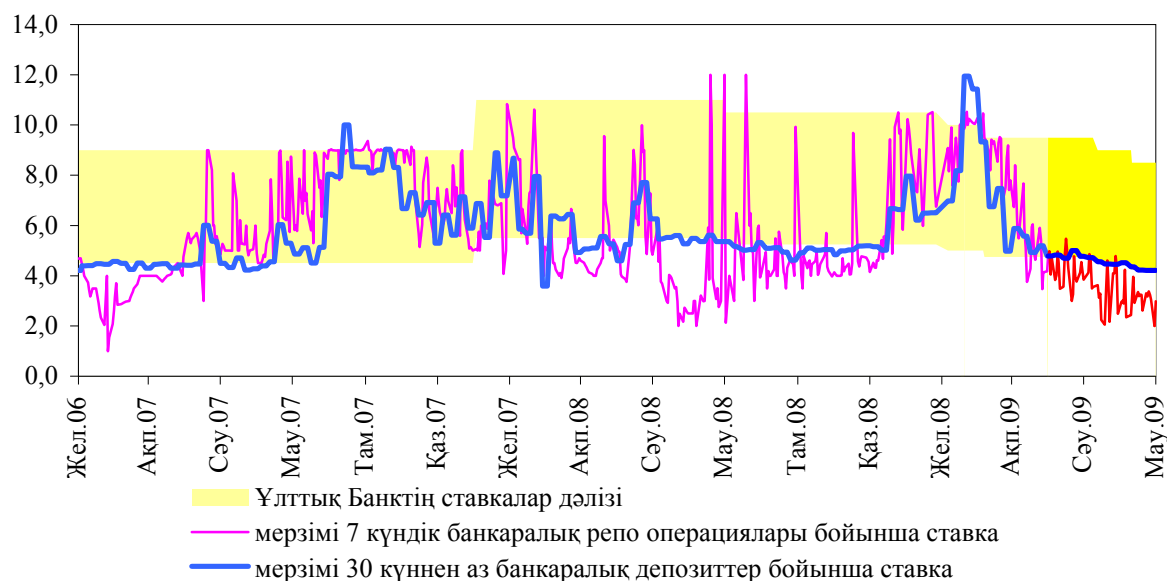
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Қаржы секторын тұрақтандыруды қамтамасыз ету жөніндегі шараларды өткізу шеңберінде Ұлттық Банк 2009 жылғы 2-тоқсанда өз операциялары бойынша пайыздық ставкаларды бірте-бірте төмендетуді жалғастырды. 2009 жылғы 12 мамырдан бастап ресми қайта қаржыландыру ставкасы 9,5%-дан 9,0%-ға дейін, 2009 жылғы 10 маусымнан бастап – 8,5%-ға дейін төмендеді. Банктерден тартылатын депозиттер бойынша ставка тиісінше 4,75% -дан 4,5%-ға және 4,25%-ға дейін төмендеді.

Қаржы нарығындағы өтімділікпен жағдайдың тұрақтануы ақша нарығында ставкалардың бірте-бірте төмендеуімен қатар жүрді. 2009 жылғы сәуір - маусымда орта есеппен ставкалар деңгейі Ұлттық Банк ставкалары дәлізінің төменгі шекарасына жақын болды. 2009 жылғы 2-тоқсанда мерзімі 30 күндік банкаралық ставкалар бойынша орташа алынған ставка 4,56% деңгейінде қалыптасты. Мерзімі 7 күндік банкаралық РЕПО операциялары бойынша орташа алынған ставка 3,65% болды (35-график).

35-график

Ұлттық Банк ставкалары дәлізінің шекаралары, %

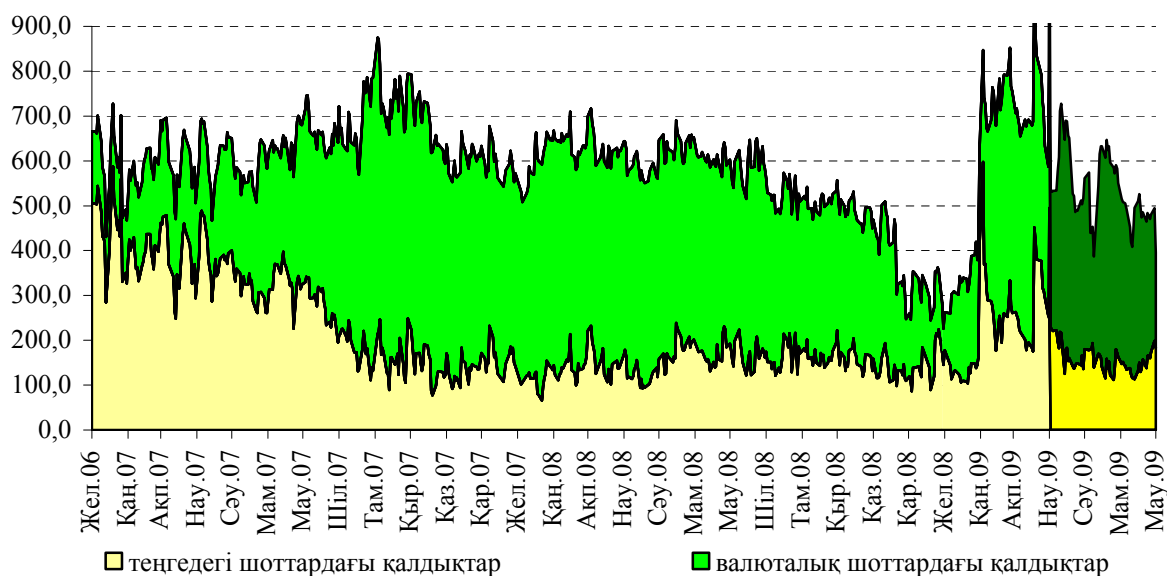

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2009 жылғы 2-тоқсанда банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттарындағы ұлттық, сондай-ақ шетел валютасындағы қалдықтарының төмендеуі байқалды (36-график). 2009 жылғы сәуір - мамырда шетел валютасындағы корреспонденттік шоттардағы қалдықтар біраз өсті, алайда маусымда олардың көлемі бірте-бірте төмендей бастады. Ұлттық валютадағы корреспонденттік шоттардағы қалдықтар бүкіл кезең бойында бірте-бірте төмендеу үрдісін көрсетті, бұл банкаралық нарықты белсендендіруге (кірістілігін төмендету, операциялар көлемінің өсуі) байланысты.

36-график

Банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттарындағы қалдықтары, млрд. теңге

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

4.1. Ішкі валюта нарығындағы үстемдіктер

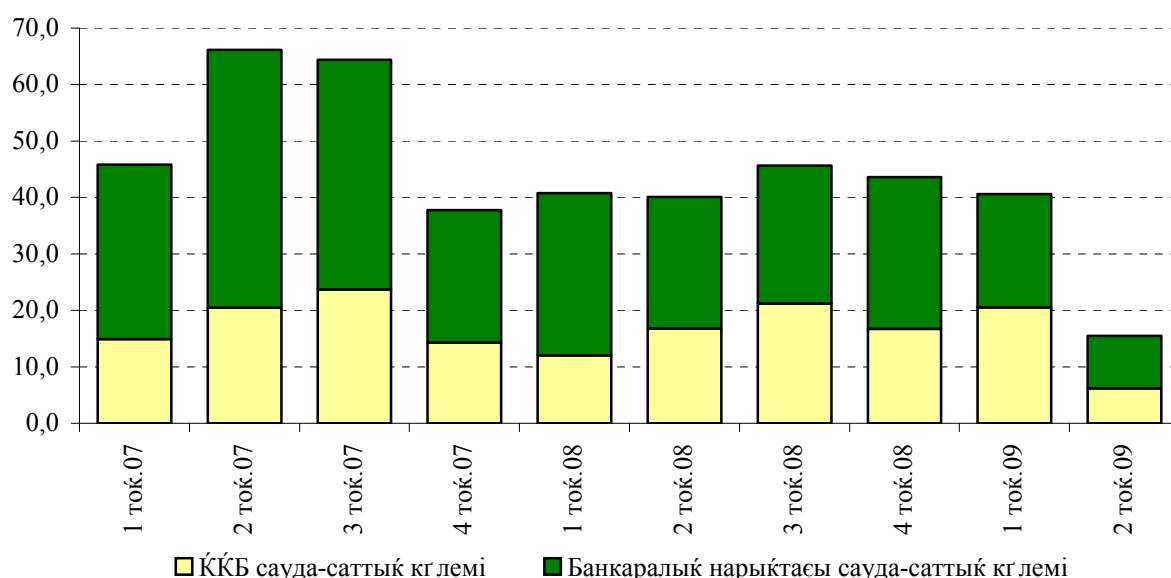
Ішкі валюта нарығындағы жағдай сауда-саттық көлемінің біршама тұрақтылығымен және жалпы төмендеуімен ерекшеленді.

2009 жылғы 2-тоқсанда Қазақстан Қор биржасындағы валюта сегментіндегі және банкаралық валюта нарығындағы сауда-саттықтардың жалпы көлемі 2008 жылғы 1-тоқсанмен салыстырғанда 2,6%-ға азайып, 15,5 млрд АҚШ долларын құрады (40,5 млрд. АҚШ долл.).

Қазақстан Қор биржасындағы долларлық позициядағы биржалық сауда-саттықтар көлемі 2009 жылғы 1-тоқсанмен салыстырғанда 3,3 төмендеді және 6,2 млрд. АҚШ долл. құрады (Қазақстан Қор биржасындағы сауда-саттықтардың нетто-көлемі брутто-көлемнің 82%-ын құрады). Биржадан тыс валюта нарығындағы операциялардың көлемі 2009 жылғы 2-тоқсанда өткен тоқсандағымен салыстырғанда 2,2%-ға төмендеді және 9,3 млрд. АҚШ долл. құрады (37-график).

37-график

Ішкі валюта нарығындағы сауда-саттық көлемі, млрд. АҚШ долл.

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

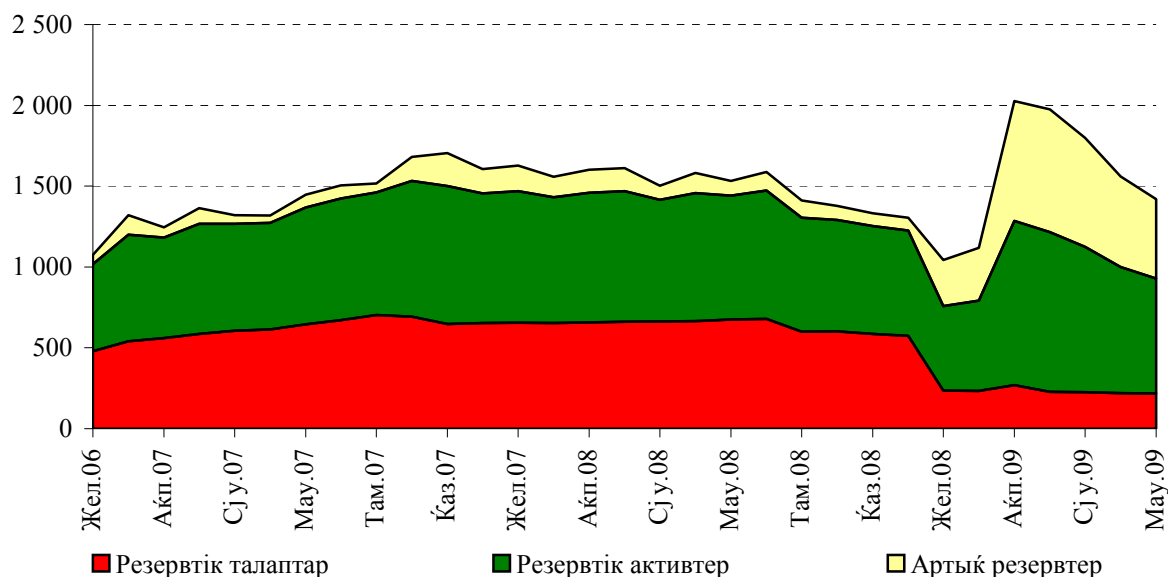
2009 жылғы 2-тоқсанның қорытындысы бойынша Ұлттық Банк биржадан тыс валюта нарығында шетел валютасын сатып алушы ретінде басым болды. Ұлттық Банктің Қазақстан Қор биржасындағы нетто-қатысуы ең аз болды, бұл ретте қатысу коэффициенті (-)0,1% құрады (2009 жылғы 1-тоқсанда ол (-)37,5% тең болды). Тұтастай алғанда, 2009 жылғы 2-тоқсанда Ұлттық Банк ішкі валюта нарығында шетел валютасын сатып алушы ретінде басым болды.

4.2. Ең төменгі резервтік талаптар

2009 жылғы 1-тоқсанда болған ең төменгі резервтік талаптар нормативтерінің төмендеуі банктердің артық резервтердің елеулі көлемін қалыптастыруына әкелді. 2009 жылғы сәуір-маусымда орташа есеппен резервтік активтер резервтеудің қажетті көлемінен 3,6 есе асып түсті (38-график).

38-график

Ең төменгі резервтік талаптар нормативінің орындалуы, млрд. теңге

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

4.3. Ашық нарықтағы операциялар

2009 жылғы 2-тоқсанда банктердің тарапынан Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноталарына сұраныс өсті. Алайда Ұлттық Банк бұл сұранысты толық көлемде қанағаттандырған жоқ. Бұл Ұлттық Банктің қысқа мерзімді мемлекеттік бағалы қағаздар нарығына қатысушыларды Қаржы министрлігінің қазынашылық міндеттемелеріне қайта бағыттау бойынша бастамасымен байланысты. Осыған қарамастан, Қаржы министрлігі Ұлттық Банктің бастамасын қолдаған жоқ, осыған байланысты Қаржы министрлігінің орта- және ұзақ мерзімді облигациялары басым болып қалды.

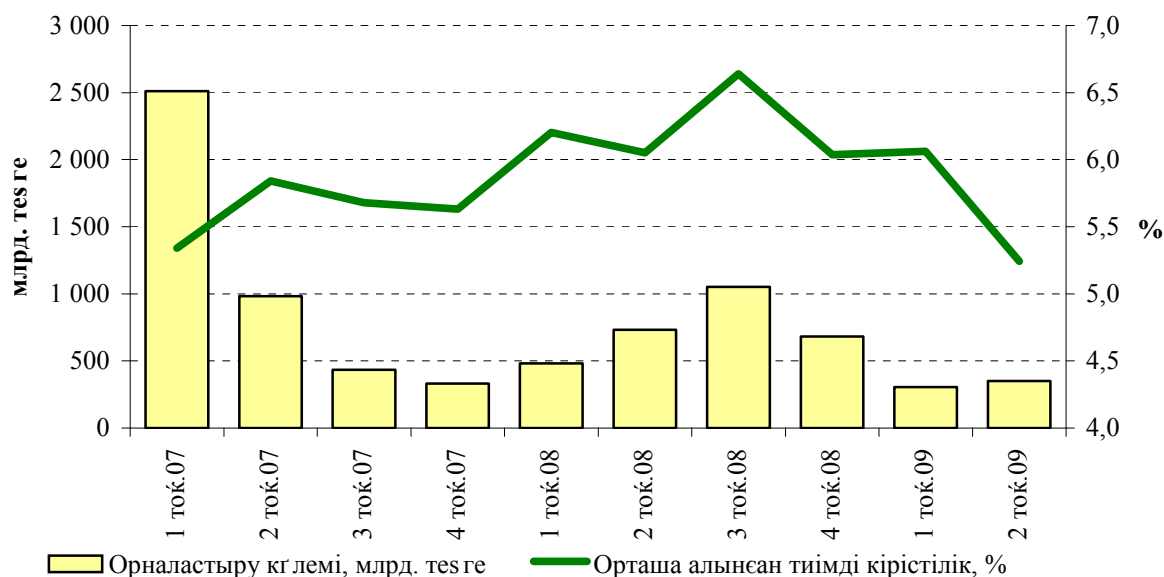
Нәтижесінде, 2009 жылғы сәуір-маусымда қысқа мерзімді ноталар 2009 жылғы 1-тоқсанмен салыстырғанда 350 млрд. теңге сомаға 14,9%-ға көп шығарылды, бұл мемлекеттік бағалы қағаздардың осы түрлеріне нарыққа қатысушылардың жалпы сұранысының 25,5%-ын құрады.

Ноталар 28 күн айналу мерзімдерімен шығарылды. Орналастырылатын ноталар бойынша орташа алынған кірістілік 2009 жылғы 1-тоқсандағы 6,06%-дан 2009 жылғы 2-тоқсанда 5,24%-ға дейін төмендеді (39-график).

2009 жылғы маусымның аяғында айналыстағы қысқа мерзімді ноталардың көлемі 145,0 млрд. теңгені құрады, бұл 2009 жылғы наурыздың аяғындағы көлемнен 24,2% -ға аз және 2008 жылғы маусымының аяғындағы көлемнен 55,1% аз болды. (40-график).

39-график

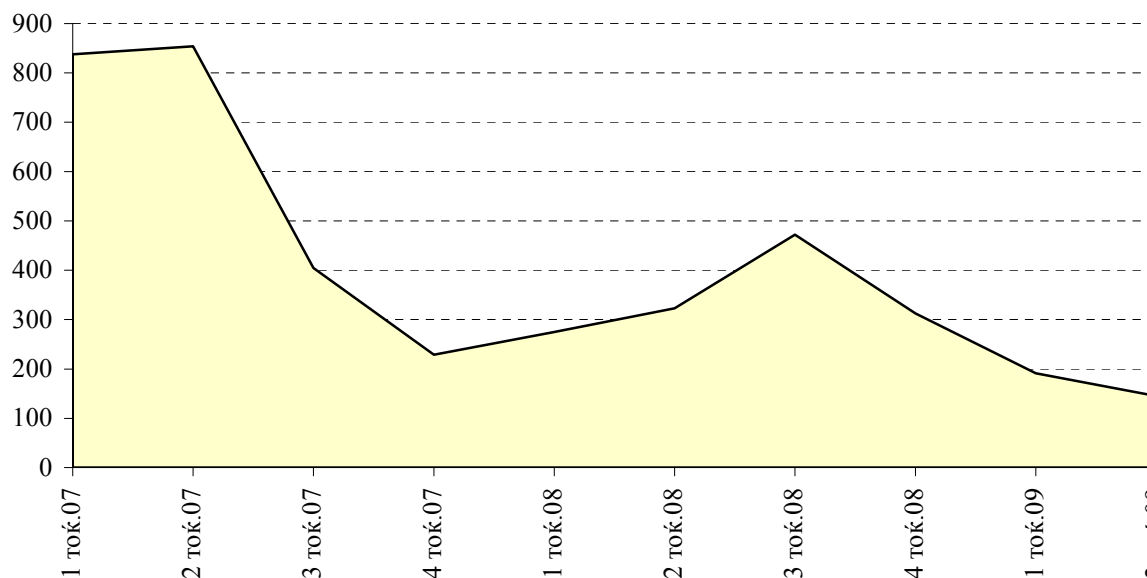
Қысқа мерзімді ноталарды орналастыру көлемі және олар бойынша кірістілік (кезең ішінде)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

40-график

Айналыстағы қысқа мерзімді ноталар, млрд. теңге (кезең аяғында)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

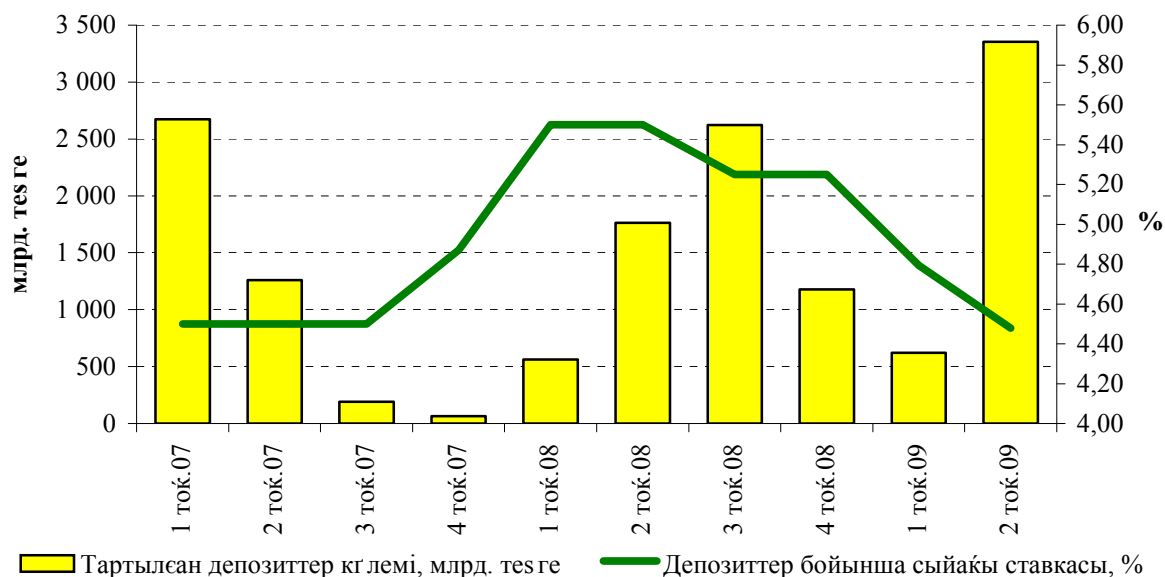
4.4. Тұрақты механизмдер

2009 жылғы 2-тоқсанда өткен тоқсанмен және 2008 жылғы тиісті кезеңнің көрсеткіштерімен салыстырғанда банктердің Ұлттық Банктегі депозиттері көлемінің біршама өскені байқалды. Ең жоғары тарту көрсеткіші мамыр-маусымға тиесілі болды. Тұтастай алғанда, 2009 жылғы сәуір-маусымда 3352,8 млрд. теңге сомасына депозиттер тартылды, бұл 2009 жылғы 1-тоқсандағы көлемнен 5,4 көп және 2008 жылғы 2-

тоқсанмен салыстырғанда 1,9 есе көп. Депозиттерді тарту мерзімі 7 күнді құрады, сыйақының орташа ставкасы 4,48% деңгейінде қалыптасты (41-график).

41-график

Ұлттық Банк тартқан депозиттер бойынша сыйақы көлемі және ставкалары (кезең ішінде)

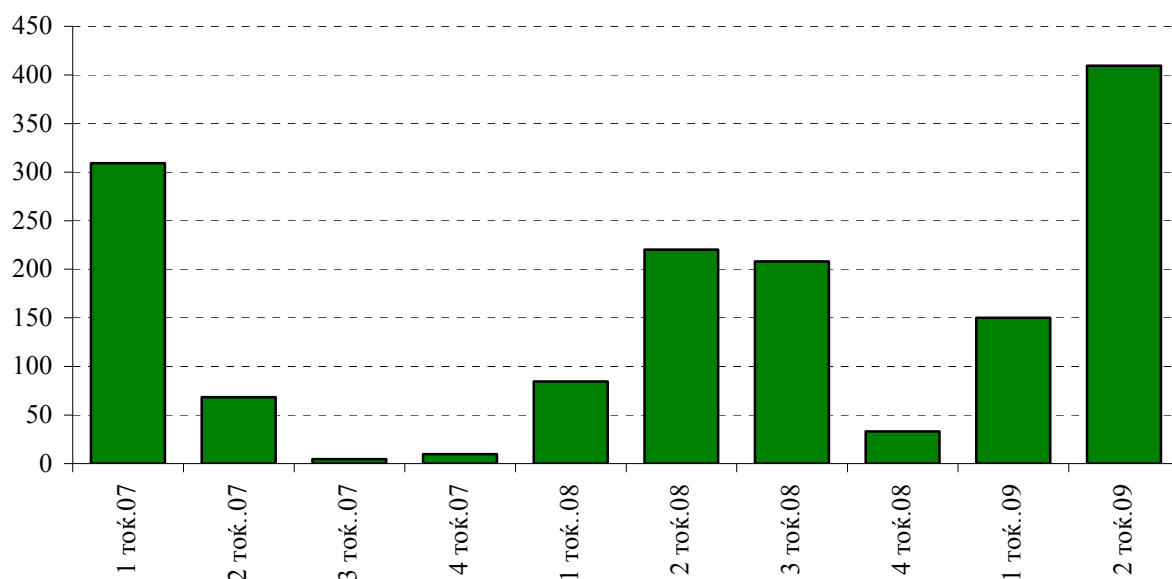

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Банктерден депозиттер тарту көлемінің өсуі 2009 жылғы маусымда Ұлттық Банктің олар бойынша өтелмеген міндеттемелері көлемінің 2009 жылғы наурыздағымен салыстырғанда 2,7 есе 409,5 млрд. теңгеге дейін және 2008 жылғы маусыммен салыстырғанда 1,9 есе өсуімен қоса жүрді (42-график).

42-график

Ұлттық Банктің банктерден тартқан депозиттер бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі, млрд.теңге (кезең аяғында)

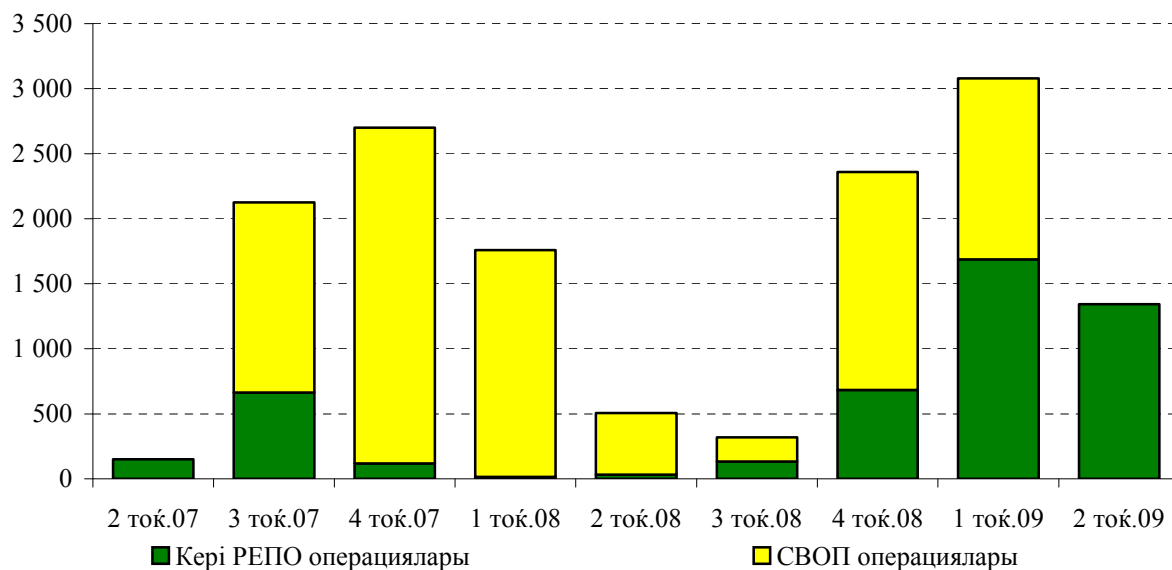

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2009 жылғы 2-тоқсанда Ұлттық Банк айықтырылған операцияларды жүргізуден басқа банк секторына кері РЕПО операцияларын жүргізу арқылы қайта қаржыландыру заемдарын беруді жалғастырды. Кері РЕПО операцияларының жалпы көлемі 2009 жылғы сәуір-маусымда 1343,4 млрд. теңгені құрады (43-график).

43-график

Ұлттық Банктің қайта қаржыландыру операцияларының көлемі, млрд. теңге (кезең ішінде)

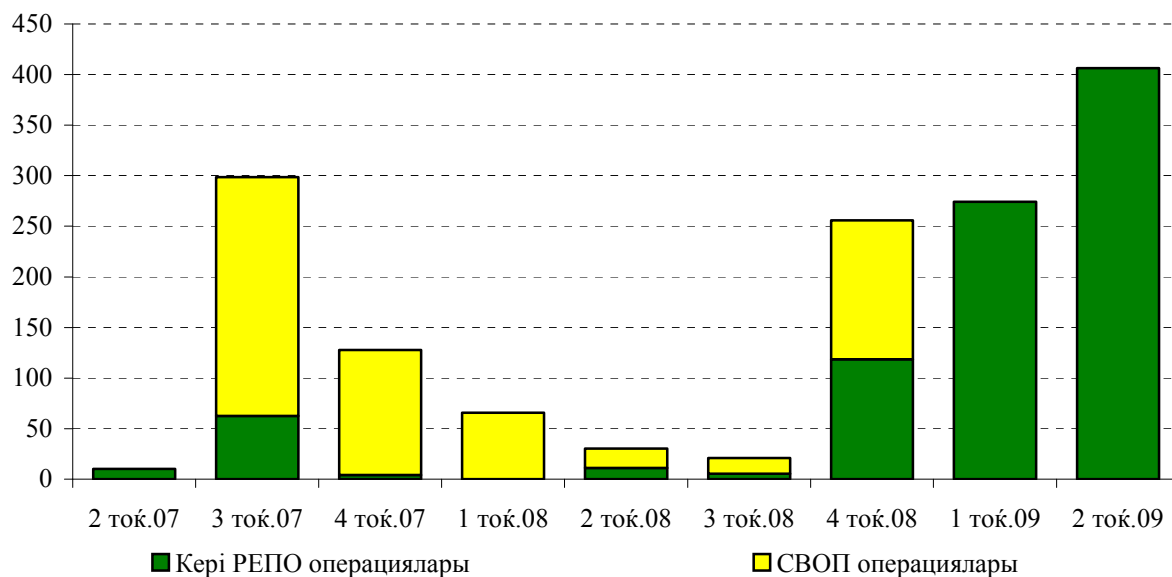

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2009 жылғы маусымның аяғында кері РЕПО операциялары бойынша өтелмеген берешектің көлемі 406,3 млрд. теңгені құрады (44-график).

44-график

Ұлттық Банктің қайта қаржыландыру операциялары бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі, млрд. теңге (кезең аяғында)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі